Slovenski VESTNIK

Poštni urad 9020 Celovec
Verlagspostamt 9020 Klagenfurt
Izhaja v Celovcu
Erscheinungsort Klagenfurt
Posamezni izvod 3 šilinge
mesečna naročnina 12 šilingov
celoletna naročnina 120 šilingov
P. b. b.

LETNIK XXXIV. CELOVEC, PETEK, 5. OKTOBER 1979 ŠTEV. 40 (1937)

4. SREČANJE NARODNOSTI V KOPRU:

Le resnična enakopravnost

lahko zagotovi obstoj in razvoj manjšin

Vsaj ena bistvena razlika je med manjšinami v različnih deželah: so take manjšine, ki imajo z ustavnimi in drugimi dokumenti urejene vse odnose in materialne pogoje za razvoj, vendar pa pri uresničevanju teh dokumentov tu pa tam še šepa, in so druge manjšine, ki se za take dokumente šele borijo. To je bila ena od glavnih misli četrtega srečanja narodnosti sosednjih dežel, ki je minuli petek in soboto bilo v Kopru.

Gostitelj — Italijanska unija za Istro in Reko/Unione degli Italiani dell'Istria e di Fiume — je za 28. in 29. september v dvojezičnem kraju Koper/Capodistria organiziral dvodnevno srečanje narodnosti sosednjih dežel, ki se ga je udeležilo razen gostiteljev sedem delegacij štirih različnih narodnostnih skupnosti: Zveze slovenskih organizacij na Koroškem pod vodstvom dr. Francija Zwittra, Narodnega sveta koroških Slovencev pod vodstvom Filipa Warascha, Slovenske kulturnogospodarske zveze iz Trsta pod vodstvom Borisa Raceta, Slovenske skupnosti iz Trsta pod vodstvom dr. Draga Štoka, Samoupravne interesne skupnosti za prosveto in kulturo madžarske narodnosti iz Lendave pod vodstvom Ferenca Hajoša, Zveze Madžarov v SR Hrvatski pod vodstvom Irene Kovač in predstavniki Komisije za narodnosti Železne županije iz Porabja na Madžarskem pod vodstvom Ištvana Madloja. Delegacijo gostiteljev je vodil Mario Bonita. Srečanja so se udeležili tudi predstavniki družbenopolitičnih organizacij iz Slovenije.

Srečanje se je začelo v petek dopoldne v veliki dvorani šol z italijanskim učnim jezikom z uvodnimi referati na temo „Aktualne problematika narodnostnih skupnosti". V svojem pozdravnem govoru v imenu IUIR je njen predsednik Mario Bonita poudaril pomembnost letošnjega leta za italijansko skupnost, saj so v tem letu slavili 35. oblenico obstoja Unije, poleg ega pa je Unijo predsednik Tito odlikoval z Redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem za posebne zasluge, dosežene pri poglabljanju in negovanju bratstva in enotnosti vseh narodov in narodnosti v Istri in Reki in za doprinos k prijateljskemu sodelovanju med Jugoslavijo in Italijo. V svojem govoru je poudaril pomen prave dvojezičnosti, se pravi obojestranske dvojezičnosti, kar je primarni pogoj za ohranitev vsake narodnostne skupnosti. V tej zvezi je v središče pozornosti postavil šolsko ureditev, kjer je letos uspelo, da prvič po dvajsetih letih ni bilo več upada pri vpisu v prve razrede šol z italijanskim učnim jezikom na Hrvatskem, v Sloveniji pa se je začelo večati število otrok v otroških vrtcih z italijanskim jezikom. (Mimogrede: vsi posegi predstavnikov italijanske narodnostne skupnosti so bili v italijanskem jeziku, prevajala pa jih je izvrstna prevajalka.)

Za SKGZ iz Trsta je Boris Race dejal, da se težko pričakovana uzakonitev pravic slovenske manjšine v Italiji tudi v preteklem letu ni uresničila. Še bolj pa Slovence v Italiji skrbi kampanja proti njihovim zahtevam, ki se je razbohotila v Trstu in Benečiji in ki naj vpliva na delo vladne komisije v Rimu, zadolžene za izdelavo konkretnih ukrepov za uresničitev načel iz osimskih sporazumov. Za nas je v tej zvezi zanimiva navedba Raceta,

(Dalje na 8. strani)

PREDSEDNIK SZDL RIBIČIČ:

Ne samo zakon

ampak predvsem dobra volja večinskega naroda je potrebna za reševanje manjšinskega vprašanja

Udeležencem 4. srečanja narodnosti sosednjih dežel v Kopru je spregovoril tudi predsednik republiške konference SZDL Slovenije Mitja Ribičič.

Poudaril je pomen manjšinskih problemov in takih srečanj, pomen pozitivnega razvoja meddržavnih odnosov v tem trikotniku petih narodov ter dejstvo, da manjšinska problematika ne odvisi samo od manjšinske zaščitne zakonodaje, ampak predvsem od dobre volje večinskih narodov in od ustvarjanja vzdušja zaupanja za razvoj manjšin. „Žal pa se mora manjšina boriti tudi za to, da bi njene pravice bile zapisane v dokumentih — Slovenci v Italiji za to, da se z zakonom globalno zaščiti manjšina na podlagi načel osimskega sporazuma, in v Avstriji, da se zaščiti manjšina na podlagi državne pogodbe, kajti tako imenovani sedmojulijski zakoni odstopajo od teh načel."

Prav tako je poudaril pomen manjšin kot subjektov, ki morajo in morejo celovito vplivati na dogajanje v državi, v kateri živijo. Omenil je, da se z vsemi tremi državami, z Italijo, Avstrijo in Madžarsko, izmenjavajo delegacije na najvišji ravni. Ker začrtane meje po besedah Ribičiča niso več odprt političen problem za odnose med državami v tem delu sveta, se je treba boriti za helsinško čimbolj odprto mejo — tako gospodarsko kot kulturno, za mejo svobodnega pretoka ljudi, idej in blaga.

V tej povezavi je spregovoril tudi o zadnjih dogodkih na Koroškem in izrazil prepričanje, da nedemokratična in nasilna sredstva ne morejo prispevati k reševanju manjšinskih vprašanj. „Zato Jugoslavija in še posebej Slovenija z vso odločnostjo obsojata tudi nedavni atentat v Velikovcu," je izrecno poudaril Mitja Ribičič, „ki niti ni toliko atentat na nemškonacionalistični Heimatdienst in sorodne sile — saj se te sile s tako akcijo samo krepijo in begajo do manjšine pozitivno razpoložene Avstrijce — temveč je atentat proti naši politiki neuvrščenosti, proti Havani, proti miroljubni koeksistenci in proti dobrim sosedskim odnosom, ne glede na to, kaj je storilce motiviralo za njihovo dejanje. Jasno je, da naši organi javne varnosti z vsemi sredstvi odkrivajo in preprečujejo taka dejanja."

Volitve in frontovsko gledanje

Stališče Zveze slovenskih organizacij na Koroškem do volitev je znano: je frontovsko, ki zahteva pritegovanje in združevanje vseh Slovencev za borbo za dosego polne enakopravnosti tudi za čas po volitvah. To ne sme biti le prehodna, dnevno-politična zadeva, marveč dolgoročna nujnost! Frontovsko nas torej združuje skupni narodno-politični interes, ki je uresničitev v členu 7 zajamčenih pravic v zaščito obstoja in polnopravnega razvoja slovenske narodne skupnosti.

Za te naloge se mora zavzemati sleherni član naše narodne skupnosti, to mora biti še vse bolj naloga slehernega v javnem življenju stoječega političnega delavca in ne nazadnje tudi mandatarja na posameznih volilnih listah. To druži fronto in ne strankarska pripadnost in še manj prehodna volilno-politična usmeritev. Kdor zadnjo postavlja v ospredje, ne krepi fronte, marveč jo slabi!

To je z drugimi besedami poudaril na občnem zboru Zveze slovenskih izseljencev v Globasnici predsednik ZSO dr. Franci Zwitter, ko je dejal, da bi bilo spričo številnih strankarsko različno usmerjenih koroških Slovencev priporočilo zgolj za eno volilno skupino, kot na primer za KEL, problematično in da le-ta tudi ni edina alternativa.

Frontovsko gledanje ZSO vsekakor ne pomeni, da bi le kandidati na posameznih listah smeli povedati svoje mnenje k volitvam, marveč pristoja ta pravica v frontovski organizaciji vsakemu članu, ne nazadnje tudi predsedniku, da sme javno povedati, da podpredsednik ZSO Hanzi Ogris uživa zaupanje svoje organizacije!

Frontovsko gledanje ZSO na volitvah praktično pomeni:

- *Kdor smatra volitve zgolj kot izraz demonstracije iz narodnostnih, socialnih ali iz kakršnih koli drugih vzrokov, ima na izbiro KEL, KPA, neveljavno glasovanje in volilno abstinenco.*

- *Kdor pa smatra volitve kot pomembno demokratično pravico, ki se je je treba poslužiti za sooblikovanje družbenega, gospodarskega, socialnega in kulturnega življenja ter državnega ustroja, se bo opredelil — kljub temu, da iz narodnostnega vidika ni mogoče voliti nobene v koroškem deželnem zboru etablirane stranke — za tisto večinsko stranko, ki po njegovi presoji še največ prispeva k splošni demokratizaciji in k popuščanju napetosti kot edine alternative konfrontaciji in koliko v tej smeri — da izvzamemo vprašanje formalne ureditve člena 7 državne pogodbe — vsaj na drugih področjih, na primer z odklanjanjem socioekonomske in politične segregacije slovenske narodne skupnosti, kakršno očitno propagira ÖVP in FPÖ v svojih volilnih napadih na SPÖ zaradi njenega zadržanja pri gospodarskem reševanju Reberce in zaradi kandidature Hanzija Ogrisa, prispeva vsaj k delni preobrazbi odnosov med večinskim in manjšinskim narodom.*

Velja pa slej ko prej, da nam ob skupnih interesih in skupnih nalogah različni pogledi na volitve ne smejo zamegliti treznega pogleda na bistvena skupna življenjska vprašanja!

Tudi Jugoslavija

obsoja velikovški atentat

V zvezi z bombnim atentatom v Velikovcu je uradni predstavnik zveznega sekretariata za zunanje zadeve SFR Jugoslavije, veleposlanik Mirko Kalezič, podal naslednjo izjavo:

„O tem dogodku nimamo natančnejših informacij, razen tistih, ki so jih objavila avstrijska sredstva javnega obveščanja in ki jih je posredoval tudi naš tisk.

Jugoslovanska diplomatsko-konzularna predstavništva v Avstriji so v stiku s pristojnimi avstrijskimi organi. Naši organi za notranje zadeve, zlasti v SR Sloveniji, tudi sodelujejo z avstrijskimi organi, v skladu z ustaljenim sodelovanjem med pristojnima resorjema.

Opozoriti moram, da smo v zvezi s tem neljubim dogodkom v delu avstrijskega tiska opazili poskuse špekulacij, ki lahko le škodujejo poglabljanju dobrih sosedskih odnosov in sodelovanju med Jugoslavijo in Avstrijo ter ureničevanju pravic narodnostnih manjšin v Avstriji, posebno še, ker v skladu z našimi znanimi stališči jugoslovanska javnost ostro obsoja tudi ta atentat v Velikovcu. Jugoslavija se aktivno bojuje proti terorizmu in se v svoji mednarodni dejavnosti odločno in dosledno zavzema za njegovo izkoreninjenje."

Kakor predsednik SZDL Ribičič na srečanju narodnosti v Kopru (njegovo izjavo objavljamo posebej — op. ured.), tako je torej tudi uradni predstavnik jugoslovanskega zunanjega ministrstva nedvoumno povedal, da Jugoslavija odklanja nasilje in zato obsoja tudi nedavni atentat v Velikovcu. S tem so bili odločno zavrnjeni poskusi tistih krogov v Avstriji in še zlasti na Koroškem, ki so tudi ta dogodek izrabili za svojo gonjo proti sosednji državi, znotraj države pa za ščuvanje na narodnostno mržnjo.

Prav iz tega pa je tudi jasno razvidno, komu v resnici koristijo dejanja nasilja. Če ne bi bilo velikovškega atentata, v nemškonacionalnih krogih verjetno ne bi vedeli prav, kaj naj počnejo ob letošnjem 10. oktobru. Tak vtis se vsaj vsiljuje ob njihovih najnovejših akcijah — vse od razširjanja KHD-jevskega letaka s prikazom sedežev slovenskih organizacij in ustanov (ki je v javnosti splošno znan kot „razstrelilni načrt") preko najnovejše številke KHD-jevskega glasila „Ruf der Heimat" pa tja do propagande za „plebiscitno demonstracijo" v Celovcu, kjer hočejo ti krogi „zdaj šele prav" povedati, kako si zamišljajo „trajno aktualnost" tistega 10. oktobra, o katerem je že njihov idol Steinacher črno na belem zapisal, da ni veljal Avstriji, temveč velikonemški bodočnosti.

Trenutni položaj Slovencev na Koroškem

prikazan na 4. srečanju narodnosti v Kopru

Na 4. srečanju narodnosti sosednjih dežel v Kopru, o katerem obširno poročamo tudi na 1. strani, je o trenutnem položaju slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem spregovoril predsednik ZSO dr. Franci Zwitter. Uvodoma je izrazil mnenje, da so bila dosedanja taka srečanja vse premalo izkoriščena, ker so bila bolj informativnega značaja, ne pa tudi instrument za potrebno nenehno skupno prizadevanje za rešitev skupnih problemov. „Mislim, da so narodnostne skupnosti prav v tem prostoru, v osrčju Evrope na stičišču treh najmočnejših evropskih narodnih grupacij in njihovih kultur, važen element, ki ob odgovornem in preudarnem skupnem pristopu k reševanju skupnih problemov lahko pomembno poseže v dogajanje v tem prostoru. Naš skupni nastop v mednarodnih forumih in še posebej v mednarodnih manjšinskih organizacijah, kot sta FUENS in AIDLCM, bi brez dvoma okrepil naše skupne pozicije in pripomogel k še večji uveljavitvi narodnih skupnosti kot nosilcev in subjektov svojih lastnih teženj."

Ko je govoril o trenutno najbolj perečih vprašnajih na Koroškem, je predsednik ZSO navedel deželnozborske volitve in bombni atentat v Velikovcu. Dejal je, da gre v obeh primerih za trenutno sicer pereča toda prehodna problema, ki nam kljub aktualnosti ne smeta zamegliti treznega pogleda na slej ko prej odprta in pereča, vendar po vsej verjetnosti še dolgoročna skupna življenjska vprašanja slovenske narodne skupnosti na Koroškem. Omenil je, da glede volitev koroški Slovenci nismo enotnega gledanja, pri čemer imajo ti različni pogledi brez dvoma globlje vzroke in osnove, ki bodo tudi v bodočnosti vplivali na sodelovanje; **izrazil pa je prepričanje, da sta obe organizaciji tako prekaljeni v skupni borbi, da bosta po volitvah takoj spet pristopili k skupnemu prizadevanju za rešitev številnih življenjskih problemov, ki zaradi svoje aktualnosti zahtevajo nerazdružljivo enotnost nas vseh.**

V zvezi z drugim prehodnim problemom — atentatom v Velikovcu, pa je predsednik ZSO naglasil, da ne glede na to, kakšne ugotovitve bosta prinesla predhodni raziskovalni in nadaljnji kazenski postopek, eno je gotovo: da bi do takih dejanj ne moglo priti, če bi bilo vprašanje sožitja dveh sosednih narodov zadovoljivo in zlasti pravično rešeno. **„Dejanje, ki ga z vso odločnostjo in s prepričanjem odklanjamo kot sredstvo politične in narodnostne borbe, dejansko dokazuje, da na Koroškem skoraj sto let staro latentno vprašanje slovenske narodne skupnosti s takoimenovanim zakonom o narodnih skupinah ni zadovoljivo in še manj dokončno rešeno, kakor bi to rade imele in dokazale avstrijske odgovorne politične strukture."**

Položaj slovenske narodne skupnosti na Koroškem je aktualiziran s trenutno formalno ureditvijo potom takoimenovanega zakona o narodnih skupinah, ki je bil sprejet s sedmojuliiško zakonodajo leta 1976 in je stopil v veljavo 1. juilja 1977 s sklenitvijo v omenjenem zakonu predvidenih odredb — je v svojem pregledu dejal predsednik ZSO. **„Po dveh letih veljavnosti lahko ugotovimo, da ta zakonodaja absolutno ne pomeni uresničitve mednarodne obveznosti, ki je vsebovana v členu 7 avstrijske državne pogodbe, niti rešitve drugih življenjskih vprašanj naše narodne skupnosti. Problematika na Koroškem je torej v tem, da se ne borimo za formalno ureditev, marveč se borimo proti formalni ureditvi, ki je za nas popolnoma nesprejemljiva."**

● Trenutna zakonodaja je nesprejemljiva, ker sloni na krivičnem prešlevanju, ki je splošno, v našem konkretnem primeru pa tudi specialno neuporabno sredstvo za reševanje življenjskih vprašanj narodne skupnosti. V mednarodnem merilu velja namreč načelo: Čim manjša, torej čim šibkejša je narodna skupnost, tem večje podpore in tem večjega pospeševanja je potrebna!

● Sedanjo rešitev odklanjamo, ker pomeni atomizacijo naše narodne skupnosti tako glede teritorija kakor glede pravic in končno glede vprašanja zastopstva narodne skupnosti. Trenutna ureditev zožuje naše avtohtono naselitveno ozemlje na eno tretjino slej ko prej od našega človeka naseljenega prostora in celo na eno šestino, kjer gre tudi za optično priznanje prisotnosti slovenske narodne skupnosti na Koroškem. Ob že tako kolikor mogoče ozki interpretaciji in kolikor mogoče restriktivni rešitvi mednarodno zajamčenih pravic deli zakon o narodnih skupinah naše ljudi na osem različnih kategorij — od absolutnega negiranja kakršnekoli posebne zaščitne pravice do najminimalnejšega priznanja v členu 7 določenih pravic, in še to le individualno posamezniku na posebno zahtevo in nikakor ne narodni skupnosti kot kolektivni celoti eo ipso. Končno z ustanovitvijo tako imenovanih narodnostnih sosvetov stremi za tem, da bi ločil vodstvo od ljudstva in odvzel osrednjima organizacijama legitimno pravico zastopstva narodne skupnosti. Vse to pomeni tendenco, tudi še naprej prav potom zakona, ki naj baje ščiti obstoj narodne skupnosti, razkrojevati narodno skupnost in zakonito pospeševati njeno asimilacijo.

● Da tako ureditev odklanjamo, nas sili tudi dejstvo, da se narodna skupnost smatra in obravnava zgolj kot objekt in ne kot živ organizem, ki je sam subjekt svojih teženj. To potrjuje že sam nastanek zakona, kjer so njegovi snovalci šli preko vseh predlogov neposredno prizadete narodne skupnosti ter mimo in preko nje sprejeli zakon, ki naj zacementira trenutni položaj manjšine. To potrjuje zamisel sosvetov, ki naj bi namesto osrednjih organizacij narodne skupnosti sami prevzeli njeno zastopstvo. To končno potrjuje dejstvo, da se niti v notranjedržavnem reševanju niti v bilateralnih in že sploh ne v multilateralnih odnosih narodna skupnost ne upošteva kot suveren subjekt.

● Zakon o narodnih skupinah odklanjamo, ker tako važnih vprašanj, kot so gospodarska in socialna vprašanja, kot so javna obveščevalna sredstva (radio in televizija) in kot so v konkretnem primeru odnosi med narodno skupnostjo in matico, sploh ne rešuje. Izvzema celo tudi življenjski vprašanji predšolske in šolske vzgoje, kar pomeni, da obstoji težnja, da mislijo zlasti osnovnošolsko ureditev še poslabšati, kar je dnevno razvidno iz časopisja in v zadnjih dneh tudi z volilne propagande.

● končno odklanjamo zakon o narodnih skupinah, ker ne pomeni rešitve člena 7 državne pogodbe, to je mednarodno zajamčenih določil v zaščito in v korist nadaljnjega razvoja slovenske narodne skupnosti na Koroškem.

Po tem prikazu je predsednik ZSO ugotovil, da je stanje po formalni ureditvi našega vprašanja hujše in slabše od stanja, kakršno je bilo pred tako imenovano „rešitvijo", ker so nastali za naš nadaljnji boj novi in težki problemi. **„Anomalija trenutne rešitve je v tem, da se moramo boriti proti tej rešitvi. Ta borba za uresničitev člena 7 po črki in duhu je slej ko prej poglavitna naloga vseh koroških Slovencev ne glede na siceršnja različna gledanja. Zavedamo se, da je to dolgoročna borba, katere uspešnost odvisi seveda v prvi vrsti od nas samih; vendar ne zgolj od nas samih, ker je manjšinsko vprašanje v bistvu tudi — v kolikor ne sploh prvenstveno — vprašanje večine, ki pa doslej ni pokazala nobenega razumevanja in še manj pripravljenost za iskanje sprejemljive rešitve v sodelovanju s prizadeto manjšino."**

Ob koncu svojega poročila je dr. Zwitter naglasil potrebo nadaljnjega prizadevanja na kulturnem in gospodarskem področju, se pravi samopomoči za krepitev narodne zavesti našega človeka. Za formalno ureditev zaščitnih določil je treba v notranjosti države izkoristiti vse pravne in informativne možnosti, je dejal predsednik ZSO, ki je opozoril končno še na mednarodni aspekt vprašanja, ki je deloma prisotno v zasebnih mednarodnih organizacijah, kot sta FUENS in AIDLCM, v širšem svetovnem merilu pa tudi v Združenih narodih, kjer je bila pobudnica za obravnavanje manjšinske problematike matična država Jugoslavija, ki je prav tako tudi predlagala, da pride vprašanje manjšin in potreba reševanja le-tega v sklepni dokument helsinške konference. V tej zvezi je opozoril na predstoječi madridski sestanek o evropski varnosti in sodelovanju ter predlagal, da udeleženci koprskega srečanja v svoji resoluciji apelirajo tudi na to konferenco.

Nadaljnje olajšave

v maloobmejnem prometu med Avstrijo in Jugoslavijo

V Železni Kapli je prejšnji teden zasedala jugoslovansko-avstrijska mešana komisija za obmejni promet, ki je — po poročilih v tisku sodeč — v prijateljskem vzdušju obravnavala vrsto vprašanj, nanašajočih se na nadaljnji razvoj maloobmejnega prometa med obema državama. Avstrijsko delegacijo je vodil izredni poslanik in pooblaščeni minister v zunanjem ministrstvu Walter Hietsch, jugoslovansko delegacijo pa podsekretar v izvršnem svetu skupščine SR Slovenije Branko Čoč.

Mešana komisija se je na svojem tokratnem zasedanju bavila predvsem z dvema skupinama vprašanj: prva tema je bila odpiranje novih obmejnih prehodov oziroma usposabljanje obstoječih prehodov za promet z motornimi vozili, druga tema pa se je nanašala na obseg pravic, ki jih imajo v obmejnem prometu lastniki obmejnih dovoljenj.

Glede obmejnih prehodov se je že pred zasedanjem komisije nedvoumno izreklo prebivalstvo na obeh straneh meje: občine Železna Kapla in Globasnica na avstrijski strani ter Ravne in Mozirje na jugoslovanski so vsaka zase in vse skupaj izrazile željo, da odprejo oziroma urediio obmeina prehoda Pavličevo sedlo in Koprivna-Luže, kar naj bi v prvi vrsti pospešilo turistični in nakupovalni obmejni promet.

Na zasedanju komisije je jugoslovanska delegacija podprla željo za ureditev obmeinega prehoda Pavličevo sedlo, medtem ko je avstrijska stran v tej zvezi sicer izrazila pripravljenost podpreti predlog, vendar je dokončna odločitev odvisna od drugih državnih organov, zlasti kar velja glede ustrezne ceste, ki jo je na avstrijski strani še treba speljati do meje. Kar zadeva odpiranje obmejnega prehoda Koprivna-Luže, pa avtrijska delegacija tega vprašanja ni postavila na dnevni red. V ostalem sta obe delegaciji sklenili, da bosta ustreznim državnim organom predlagali, naj bi nekatere že obstoječe obmejne prehode za promet z obmejnimi dovoljenji prekvalificirali v meddržavne, se pravi takšne, čez katere se odvija promet ne samo z obmejnimi dovoljenji, temveč tudi z rednimi potnimi listi, vendar samo za državljane obeh držav.

Kar zadeva pravice lastnikov obmejnih dovoljenj, sta obe delegaciji sporazumno sklenili predlagati določeno razširitev zlasti glede prenosa blaga. Tako naj bi vrednost blaga, ki ga avstrijski imetnik obmejnega dovoljenja enkrat mesečno prinese iz Jugoslavije, po novem znašala 1200 namesto dosedanjih 600 šilingov, pri jugoslovanskih imetnikih obmejnega dovoljenja pa naj bi se vrednost blaga povišala od 400 na 1200 dinarjev. Obravnavanje osebnih predmetov, kot so tranzistor, fotografski aparat, daljnogled itd., naj bi bilo v bodoče na maloobmejnih prehodih enako kot je na mednarodnih prehodih. Kar zadeva hrano, pijače in tobačne izdelke, pa naj bi njihovo dopustno količino v obmejnem prometu prilagodili običajem obmejnega prebivalstva.

V slovenščini in italijanščini je Koper izrekel dobrodošlico udeležencem 4. srečanja narodnosti

Sporočilo

sprejeto na 4. srečanju narodnosti sosednjih dežel v Kopru

V Kopru je bilo dne 28. in 29. septembra 1979 četrto srečanje narodnosti sosednjih dežel. Organizator srečanja je bila Unione degli Italiani dell'Istria e di Fiume — Italijanska unija za Istro in Reko, udeležile pa so se ga delegacije organizacij narodnostnih skupnosti: Slovenska kulturno-gospodarska zveza in Slovenska skupnost iz Italije, Zveza slovenskih organizacij na Koroškem in Narodni svet koroških Slovencev iz Avstrije, Samoupravna interesna skupnost za prosveto in kulturo madžarske narodnosti iz SR Slovenije, Zveza Madžarov v SR Hrvatski in predstavniki Komisije za narodnosti Železne županije iz LR Madžarske.

Srečanje je ponovno potrdilo velik pomen in aktualnost izmenjave izkušenj in pogledov o položaju narodnostnih skupnosti sosednjih dežel. Kot tako je dalo svoj prispevek k iskanju rešitev odprtih vprašanj, s katerimi se narodnosti srečujejo. Upoštevajoč različnost razmer in položaja posameznih narodnostnih skupnosti, je poudarilo potrebo za dosledno reševanje vseh problemov na osnovi demokratičnih načel in prizadevanj.

V bogati razpravi so se izoblikovali skupni pogledi predvsem glede vloge narodnosti kot subjekta v družbi in v urejanju položaja ter v uresničevanju pravic. To pa je tudi za obstoj in nemoten razvoj narodnosti, za demokratične procese v družbi in v mednarodnih odnosih. Odločno so bile zavrnjene psevdoznanstvene teze o pogojevanju obsega in vsebine pravic narodnosti z njeno številčno močjo. S tem v zvezi so udeleženci še posebej opozorili na nesprejemljivost in nedemokratičnost vseh poskusov „preštevanja" pripadnikov narodnosti v kakršnikoli obliki in se zavzeli za to, da narodnostne skupnosti uživajo vse pravice na celotnem narodnostno mešanem ozemlju.

Izkušnje dokazujejo, da je pri reševanju narodnostnih vprašanj nujno razvijati celovit odnos do narodnosti na temelju spoznanj, da ne gre samo za načela, pa čeprav najbolj demokratična, marveč tudi za njihovo dosledno uresničevanje v življenju in družbenih odnosih nasploh. V tem okviru je razprava opozorila na pomen doslednega uresničevanja ustavnih, zakonskih in drugih normativnih rešitev.

V situacijah, ko obstaja zgolj načelna mednarodnopravna ali ustavna zaščita, je potrebno zagotoviti tudi zakonsko zaščito narodnosti v sporazumu s prizadeto narodnostjo. Nesprejemljivi so vsi poskusi zmanjševanja pravic narodnosti z omejitveno zakonsko ureditvijo ali s formalističnimi pristopi, ker to pomeni sankcioniranje in pospeševanje asimilacije.

Celotna razprava je bila prežeta s težnjo za uveljavljanje ustvarjalnih in demokratičnih odnosov v vseh sferah družbenega življenja in dogajanja, odnosov, v katerih so pripadniki narodnosti osvobojeni nezaupanja in strahu pred asimilacijo in se enakopravno in svobodno vključujejo v vse tokove življenja. Za tak razvoj narodnosti in družbenih odnosov je neprecenljive vrednosti in pomena uveljavljanje in razvijanje šolstva narodnosti ter vzgojno-izobraževalnih ustanov. Šola v materinem jeziku je nenadomestljiva ustanova vsake narodnostne skupnosti, zato so potrebni učinkoviti ukrepi za njen razvoj.

V tem smislu so se dragocene izkušnje 20-letnega razvoja dvojezične šole v Pomurju in vsa ostala prizadevanja za dosledno uveljavljanje dvojezičnosti kot osnove za enakopravnost in sožitje na narodnostno mešanih območjih.

Glede na vse večjo vlogo, ki jo imajo sredstva javnega obveščanja v življenju narodnosti in v družbenih odnosoh nasploh, je srečanje dalo poudarka zahtevi narodnosti glede pravice do obveščanja v materinem jeziku, posebno še na radiu in televiziji, kakor tudi v informiranju celotne družbe o življenju in problemih narodnosti.

Srečanje je poudarilo pomen krepitve gospodarske osnove narodnostnih skupnosti in je pozitivno ocenilo povezanost narodnosti z njihovimi matičnimi deželami, ki je bistven faktor razvoja narodnosti in ki bogati dobrososedske odnose in sodelovanje.

Zavedajoč se pomena demokratičnega povezovanja in lastnih moči, se bodo narodnosti sosednjih dežel zavzemale za medsebojno sodelovanje in za povezovanje z vsemi demokratičnimi silami. Četrto srečanje narodnosti, tako kot prejšnja, poziva vse demokratične sile tega pomembnega dela Evrope, naj se še bolj angažirajo za uveljavljanje narodnostnih pravic in naj ne popustijo silam, ki ogrožajo tako položaj narodnosti kot tudi demokratične odnose, mednarodni mir, varnost in sodelovanje. Poziva tudi udeleženke bližnjega madridskega sestanka o evropski varnosti in sodelovanju, da posvetijo potrebno pozornost problematiki narodnosti kot dejavniku demokratičnih odnosov ter miru in varnosti v Evropi.

125-letnica rojstva Mihajla Pupina

ki je prehodil pot „od pastirja do izumitelja“

„Od pastirja do izumitelja“ je naslov avtobiografske knjige, v kateri je svetovno znani znanstvenik Mihajlo Pupin opisal svojo življenjsko pot, ki ga je vodila iz rojstnega Idvora v Srbiji preko študija v Pragi v Ameriko, kjer se je po velikem trudu uveljavil kot znanstvenik in izumitelj svetovnega slovesa. Letos obhajamo 125-letnico njegovega rojstva in prihodnji teden bodo dosegle višek proslave tega jubileja zlasti v Jugoslaviji, ki je letošnje leto proglasila za Pupinovo leto.

Mihajlo Pupin se je rodil 9. oktobra 1854 v vasi Idvor v Banatu kot sin zemljiških posestnikov. Po končani pravoslavni osnovni šoli je obiskoval realko v bližnjem Pančevu. Šolanje nadarjenemu Mihajlu ni povzročalo težav; bil je odličnjak. Kljub temu pa je moral šolanje predčasno prekiniti: zaradi sodelovanja v srbskem nacionalno-osvobodilnem gibanju, ki sta ga vodila Svetozar Miletič in Svetozar Markovič in ki je bilo družbeno napredno ter usmerjeno proti avstro-ogrski nadvladi, je moral šolo zapustiti. Po prizadevanju nekaterih učiteljev, ki so poznali dečkovo izredno nadarjenost, je šolanje nadaljeval v Pragi. A tudi tam se je Mihajlo bavil s „politiko“ — na strani čeških rodoljubov je sodeloval v demonstracijah proti gospodovalnemu nemštvu. To in domotožje ter slabe razmere, v katerih je živel, so storile svoje: prvič je doživel neuspeh v šoli. Razočaran je prodal borno imetje, z izkupičkom pa se je podal v Hamburg, kjer se je vkrcal na ladjo za Ameriko.

V Ameriki se je kot mnogi kasneje uspešni ljudje prebijal s težkimi fizičnimi deli; bil je delavec na farmi, nosač, zidar, tesar in podobno. Njegov položaj se je nekoliko izboljšal, ko je dobil zaposlitev v neki newvorški tovarni. Tedaj je lahko začel obiskovati tudi večerno šolo. Pri petindvajsetih letih je opravil sprejemni izpit na Columbia kolidžu v New Yorku, s čemer je odprl vse rezervoarje nakopičene ustvarjalne energije, ki je kasneje prinesla toliko plodov. Z izrednimi študijskimi uspehi je po štirih letih prejel diplomo prve akademske stopnje, ki je bila tedaj v Ameriki zelo cenjena; le dan pred tem pa je postal tudi ameriški državljan.

Velik študijski uspeh je Pupina pripeljal nazaj na staro celino, kjer si je hotel nabrati še nadaljnega znanja. Prejel je štipendijo za študij matematike in fizike na sloviti britanski univerzi v Cambridgeu, zatem pa v Berlinu, kjer je opravil doktorat s področja fizikalne kemije. Leta 1889 se je Mihajlo Pupin vrnil v New York, kjer so mu ponudili katedro za elektrotehniko, matematiko in fiziko na univerzi Columbia. Ponudbo je sprejel in na tej ustanovi je bil sprva izredni, nato pa redni profesor celih štirideset let.

Mihajlo Pupin je bil poleg Nikole Tesle gotovo največji znanstvenik srbskega in južnoslovanskega rodu nasploh, ki se je uveljavil na področju elektrike in elektrotehnike. Patentiral je kar 24 izumov — prvega leta 1894, zadnjega leta 1924. Največ njegovih odkritij je s področja telefonije, telegrafije in radijske tehnike; v svetu je zaslovel zlasti z odkritjem postopka, tako imenovane „pupinizacije“, ki je omogočil prenos pisanih in govornih signalov na velike razdalje. Pozneje se je posvetil proučevanju pojava elektromagnetizma, kar je slednjič pripeljalo do odkritja kroženja električnega toka, kar dandanes univerzalno izkoriščajo pri vseh radijskih zvezah. Aprila leta 1896 je odkril sekundarno rentgensko radiacijo, kar je bilo izredno pomembno za napredek elektronske fizike. Istega leta je odkril naglo metodo rentgenskega snemanja, kar je skrajšalo čas razvitja slike; to metodo rentgenskega snemanja še danes na široko uporabljajo. Veliko časa je Pupin posvetil proučevanju telegrafskega in telefonskega prenosa znakov in prav tako dosegel senzacionalne izume.

Čeprav je pretežni del svojega življenja prebil v Ameriki, pa je Pupin vedno ostal tesno povezan tudi s svojo staro domovino. Posebno navezan je bil na Srbijo in na svoj rojstni Idvor, kjer je potem, ko si je nabral sorazmerno veliko premoženje, postavil narodni dom s knjižnico in drugimi javnimi prostori.

Predvsem pa ima Pupin ogromne zasluge tudi za meje, kakršne danes določajo Jugoslavijo; v tem oziru so mu posebne hvaležnosti dolžni tudi Slovenci. Skoraj gotovo je namreč, da bi bil skoraj ves tako imenovani blejski trikotnik z Bledom, Bohinjem, Triglavom in Trento izven Jugoslavije; podobne zasluge pa ima Pupin tudi, da sodijo v okvir Jugoslavije Dalmacija, Banat in drugi predeli. Kot osebni prijatelj ameriškega predsednika Wilsona in drugih visokih ameriških državnikov je namreč bistveno vplival na stališče, ki ga je zavzemala Amerika na mirovni konferenci po prvi svetovni vojni. V celoti pa s svojimi težnjami — kar velja zlasti za Koroško, Primorsko in Istro — tedaj ni uspel.

Pupin je umrl leta 1936 v New Yorku. Le dan pred smrtjo se je od njega toplo poslovil tudi drugi slavni južnoslovanski znanstvenik Nikola Tesla.

PRIHODNJI TEDEN V SV:

Bratovska jesen

nov roman Valentina Polanška ob 35-letnici tragedije na Komeljnu

Prihodnji teden — 12. oktobra — bo obletnica tistih strašnih dogodkov leta 1944 na Komeljnu pri Pliberku, kjer so nacistični zločinci zverinsko mučili in potem umorili 12 članov partizanske kurirske čete, ki jo je vodil Ciril Šorli-Domen, domačin iz Lobnika nad Železno Kaplo.

Prav na dan 30. obletnice tega gnusnega zločina, ki ga je izvedla nemška soldateska pod vodstvom domačih nacistov, bomo v našem listu začeli v nadaljevanjih objavljati novi roman našega domačega pisatelja in pesnika Valentina Polanška. V tem romanu z naslovom „BRATOVSKA JESEN“ je Polanšek umetniško obdelal usodo dveh bratov, ki sta leta 1944 padla v partizanih; eden je bil Domen, komandir kurirske čete, ki je bila zločinsko umorjena na Komeljnu.

S svojim romanom „BRATOVSKA JESEN“ nas bo pisatelj Valentin Polanšek torej povedel nazaj v tisti kruti čas, ko je divjanje nacističnega režima doseglo višek; v dobo, ko smo tudi koroški Slovenci doprinašali ogromne žrtve v aktivnem boju proti nacifašizmu. Pripovedoval nam bo o junakih, ki so darovali kri in življenje za lepšo bodočnost, za mir in svobodo. Spre-

govoril pa nam bo tudi o lepih trenutkih življenja, o ljubezni, o malem človeku, ki sanja o lepšem svetu.

Prepričani smo, da bo Polanškov roman „BRATOVSKA JESEN“ vzbudil zanimanje najširšega kroga bralcev. Začetek objavljanja pa naj bo naš prispevek k 35. obletnici tragedije na Komeljnu.

Uredništvo

Slovenski socialisti za Hanzija Ogrisa

Naprošeni smo bili, da objavimo naslednjo izjavo:

Kot člani slovenske narodne skupnosti, ki v svojem vsakodnevnem življenju izpričujemo pripadnost slovenskemu narodu, podpiramo glede prihodnjih političnih odločitev stališče Zveze slovenskih organizacij na Koroškem, ki dopušča vključevanje in delovanje svojih članov v raznih političnih strukturah. S tem se ZSO ne samo otresa zlaganih „narodnih“ in „naprednih“ naukov, ki jih je bičal že najbolj ugledni slovenski socialdemokrat Ivan Cankar in ki še danes tirajo našega človeka ali v brezmočno jokavost ali v verbalno borbenost, ne dajejo pa ponosa in samozavesti ter vere vase in v prihodnost; ZSO s svojim zadržanjem izpričuje tudi visoko stopnjo demokratične zrelosti, ki v svojih krogih ne le trpi ljudi različne politične uvrščenosti, temveč jim delo omogoča in jih podpira. Odločno zavračamo poskuse, da se narodna zavest našega človeka meri po pripadnosti ali angažiranosti za neko „enotno narodno stranko“. Narodni boj je v prvi vrsti sestavni del malega človeka.

Velik, če ne pretežni del Slovencev na Koroškem podpira Socialistično stranko tako pri parlamentarnih in občinskih, kot tudi pri deželnozborskih volitvah. Čemu naj bi se tudi izključevali iz procesov, ki ustvarjajo javno mnenje in privedejo do političnih odločitev! Zakaj naj bi stali ob strani! Če gre za oblikovanje naše sedanjosti in bodočnosti, želimo in smo pripravljeni soodločati, smo pa tudi zmožni nositi odgovornost.

V vsaki skupini, pa naj bo majhna ali velika, so mnenja in stališča različna. Tudi Socialistična stranka ni monolitičen blok. Ne obotavljamo se priznati, da se z nekaterimi odločitvami, zlasti tistimi, ki se nanašajo na manjšinsko politiko, ne moremo identificirati. Naša dolžnost je, da se na vseh ravneh strankine organizacije potegnemo za pravice našega človeka; tej dolžnosti se ne izmikamo. Da smo pri naših stremljenjih zlasti v občinah zelo pogosto uspešni ali vsaj delno uspešni, se v javnosti žal vse premalo zve.

Oporo pri naših stremljenjih nam na splošno in za manjšinsko politiko posebej daje poglavje „Socialisti in skupnost narodov“ v „Načelih socialistov“ strankinega programa iz leta 1978. V posebno zadoščenje nam pa je, da imamo v stranki tudi veliko nemškogovorečih tovarišev, ki nimajo le razumevanje za naše gledanje, temveč nas v našem stremljenju tudi podpirajo. Dogodki okoli Reberce so pokazali, da se koroška SPÖ v vprašanjih, ki so tudi za nas pomembna, otresa nemškonacionalnega pritiska.

Prepričani smo, da bi izvolitev bilčovskega župana in podpredsednika ZSO Hanzija Ogrisa v deželni zbor koristila interesom našega človeka in slovenske narodne skupnosti na Koroškem. Samo človek, ki prihaja iz ljudstva, tudi ve, česar je ljudstvu treba. Z njim bo tudi naše narodno vprašanje bolj prisotno, tako v Socialistični stranki — ne smemo namreč prezreti dejstva, da največji del odločitev pade že v strankinih forumih — in v javnosti sploh.

Pozivamo slovenske in druge volivce, da podprejo izvolitev Hanzija Ogrisa na listi Socialistične stranke! Zavedamo se pa tudi, da podpora pri glasovanju ne zadostuje; naš poslanec v deželnem zboru bo našo pomoč in zaupanje potreboval tudi po volitvah.

●

To izjavo je podpisalo okoli 200 slovenskih rojakov iz številnih krajev južne Koroške, ki so v glavnem člani SPÖ. Med njimi so občinski mandatarji in strankini funkcionarji, člani obratnih svetov v raznih podjetjih, pripadniki najrazličnejših poklicev. Podpisali pa so jo tudi številni nečlani stranke, ki vendar prav tako izražajo zaupanje Hanziju Ogrisu in podpirajo njegovo kandidaturo na listi SPÖ.

TONE ZORN

Kärntner Landsmannschaft

in nemškonacionalna propaganda pred 60 leti

I.

Med propagandnim nemškonacionalnim tiskom v koroškem plebiscitnem času ima posebno mesto list Kärntner Landsmannschaft. Gre za list — skupaj je med 5. januarjem 1919 in 8. januarjem 1921 izšlo 86 številk — ki ga je izdalo Koroško agitacijsko vodstvo, poznejši Kärntner Heimatdienst. Kot je znano, je bil avtor vrste v tem listu objavljenih prispevkov Hans Steinacher. List je vseskozi izhajal v nemškem jeziku, izjema je bila le prva številka, ki je izšla v obeh deželnih jezikih (ob nemški tudi slovenska izdaja) in tudi s slovenskim podnaslovom „Koroški deželani!“ V celoti pa pregled lista kaže izrazito velikonemški pogled njegovih izdajateljev ter Hansa Steinacherja in njegovega kroga na slovensko vprašanje.

V prvi številki beremo, da bo list izhajal dvakrat tedensko, že druga številka pa napoveduje njegovo tedensko izhajanje. Po uvodnem sporočilu v slabi slovenščini naj bi bil namen Kärntner Landsmannschaft poročanje o tem, „kako stoje reči med Korošci in Jugoslovani“. In dalje: „Naš cilj je ‚Koroško Koroščem!‘ ter utrditi dobre razmere med Slovenci in Nemci (v nemški verziji: med nemškimi in Nemcem prijaznimi slovenskimi deželani!), s katerimi bi Jugoslovani radi južni del naše Koroške, v kateri bivamo dolga leta skupaj, spravili pod vlado Srbov, ki niso našega rodu in ne katoličani (nemška verzija: poskuse priključiti južno Koroško ortodoksnosrbski državi).“ Ne namerava ta list, zagotavlja Kärntner Landsmannschaft, Slovence preprečiti, „ampak skrbeli bomo, da ostanejo dobre gospodarske razmere, kakor so bile do sedaj, tudi dalje med Nemci in Slovenci naše koroške domovine (nemška verzija: ena glavnih nalog za nas gojiti gospodarske odnose med severno in južno Koroško).“

Eden od sodelavcev lista dr. Hermann Gruber je ob tem opozarjal Slovence, da delitev prebivalstva domačinom ne bi bila razumljiva. O tem da niso prepričani le Korošci, ampak tudi merodajni v Ljubljani ter v beograjski vladi, vendar „na svoj način“. S tem, da „odklanjajo samoodločbo narodov, odklanjajo tudi vsako načelo, katero zasleduje neodvisnost Koroške od Jugoslavije“. Ne glede na prihodnjo ureditev Koroške ter njeno državno pripadnost (alpski republiki Avstriji ali Nemčiji) pa po Gruberjevem zapisu Korošec danes „ve in mu je vtisnjeno v srce, da po želji prebivalstva dežela, bodisi cela, ali samo jezikovno mešoviti del, pod Jugoslavijo pasti ne sme“.

Značilno je, da že v prvi številki celovškega lista najdemo poskus jezikovne delitve koroških Slovencev od ostalega naroda. Tako beremo, da „posamezni trdijo, da je južni del Koroške radi tega slovenski, ker zna ²/₃ prebivalstva slovensko govoriti. Naši slovenski sodeželani pa dobro vedo, da to ni ona slovenščina, kakor jo Jugoslovani govore in katere Korošci še dobro razumejo ne“. Gruber je celo zagotavljal, da je znano le malo Slovencev — označil jih je za šoviniste — ki zahtevajo „za SHS celo (sic!) Koroško!“, nasprotno pa je „največji del (Slovencev) bil zadovoljen z (dotedanjo) mejo ... in tej zahtevi se je podala tudi Dunajska vlada“.

Pretres Gruberjevega prispevka (oziroma avtorja, ki se je skril za to ime) tudi kaže, da je pobudil izhajanje Kärntner Landsmannschaft sočasni oboroženi nastop slovenskih koroških nasprotnikov. O tem beremo, da so „v zadnjem času namenjajo Nemci, kojim se pridružujejo polagoma tudi koroški Slovenci, zavrniti iz domačih tleh oboroženo posilstvo jugoslovansko. Očistili so že popolnoma nemško Labudsko dolino ... Tudi naši koroški Slovenci z obsedanjem (?) niso zadovoljni in bi ostali rajši pri sedanji Koroški pod nemško-avstrijsko vlado ali pa pod koroško republiko. Za državljanstvo pri SHS jim že radi gospodarskega stališča nič ni, še manj pa za srbsko podanstvo pod Petrom Karageorgevičem. Koroški Slovenci hočejo mir in priložnost do gospodarskega razvoja; jugoslovanske čete jim ravno to kršijo“.

Še zlasti poučen je zaključni del tega v slabem slovenskem prevodu objavljenega prispevka, saj zgovorno opozarja na odnos koroškega nemškega nacionalizma do južnotirolkega in koroškega vprašanja: „Mi koroški domačini ne hrepenimo po tujih deželah in tudi nočemo, da bi bili raven (zaradi) nas Slovenci nezadovoljni ... Nam je tudi vse eno, ali ostane Tirolska samo svoja republika in se odtrga od Nemške Avstrije ali se zjedini z drugimi deželami v kako večjo alpsko republiko. To je očividen dokaz zato, da ne segamo po tem, kar nam ne gre. Mi zahtevamo samo, da ostane naša domovina kakoršna je, da se Koroška deliti ne sme, ne samo v našem interesu ampak tudi v interesu koroških Slovencev, kateri se v prvi vrsti za Korošce in šele v zadnji vrsti za Slovence počutijo. Iz te misli izivra klic Vrbanov (občani Vrbe op.) po republiki Koroški, s katero zadevo se bo zbor prihodnjič bavil“ (Kärntner Landsmannschaft [KL], 9. januar 1919, št. 1).

S tem je bilo, kot smo že omenili, slovenščine v listu konec. Pač pa je pričel med pripravami na plebiscit jeseni leta 1919 izhajati podoben list z že omenjenim geslom „Koroško Koroščem“. Tako kot KL, je tudi ta listič „odlikovalo“ strupeno sovraštvo do Jugoslavije. V njegovi osmi številki 1. decembra 1919 na primer beremo: „Po to prekleto, frdamano Jugolavijo pa naj pride hudič“. Še pred tem je listič napovedoval razpad jugoslovanske države. Ob tem med drugim beremo: „Srb zaničuje Slovenca in Hrvata, samo on je gospodar, drugi pa posli! Vzeti hoče podedovano vero, materin jezik! Ne jezi samo to Slovenca in Hrvata. Oba sta republikanca in morata se poklanjati in ubogati kralju, njim tujemu kralju!“

Tako kot KL, je tudi Koroška Koroščem poudarjala gospodarske prednosti Avstrije, pa tudi gospodarsko in sicerščnjo zaostalost balkanskih narodov v primerjavi s kulturno višje stoječo avstrijsko republiko, dejstvo, ki kaže, da sestavine rasističnega pogleda na svet nemškemu koroškemu nacionalizmu že v tem času niso bile tuje.

(Dalje v prihodnji številki)

Pestra dejavnost naših planincev

Slovenski planinci na Koroškem smo bili v mesecu septembru zelo aktivni. Tako smo letos prvič priredili „semenj" oziroma „žegnanje" na Bleščeči planini, ki ga nameravamo odslej naprej opravljati vsako leto začetkom septembra in tako poleg silvestrovanja uvesti še nadaljnjo družabno prireditev.

Pobudo za ta semenj je dal trgovec in navdušen planinec Anton Koren iz Št. Petra pri Šentjakobu v Rožu, ki je prispeval levji delež v obliki postrvi, ki smo jih pekli na žaru in ki so nam odlično teknile. Vsi smo nekaj prispevali — vino, pogačo in drugo. Seveda ni manjkala naša domača pesem, ki je mogočno odmevala po Bleščeči in dajala družabni prireditvi pravo semanje obeležje. Vsi ki smo se udeležili semnja na Bleščeči smo soglasno sklenili, da ga bomo odslej naprej redno vsako leto obhajali. Letošnji poskus je odlično uspel. Največja zasluga za ta uspeh gre predvsem Tončiju Korenu, ki je največ žrtvoval, za kar se mu prisrčno zahvaljujemo.

V nedeljo 16. sept. smo se slovenski planinci udeležili skupnega izleta s planinci Planinskega društva Ljubljana matica na Košutico v pogorju Košute. Na to lepo razgledno goro je vodil odbornik Slovenskega planinskega društva v Celovcu Franci Kropivnik iz Zgornjega Kota, ki je ponovno dokazal, da je odličen poznavalec pogorja Košute in pa tudi izkušen vodič. Po srečanju na Košutici, je bil popoldne na Radišah v novem Kulturnem domu družabnokulturni del srečanja, v okviru katerega so nastopili radiški pevci. Srečanja se je udeležilo okrog 200 ljudi. Planinsko društvo Ljubljana Matica že več kot deset let načrtno prireja izlete na Koroško. S to svojo aktivnostjo je mnogo pripomoglo, da Koroška ni več neznana dežela, temveč dežela, ki jo odlično poznajo, zlasti pa njene prebivalce, s katerimi imajo vedno tesnejše stike.

V soboto 22. in nedeljo 23. septembra smo se slovenski planinci odzvali povabilu Planinskega društva Nova Gorica, da napravimo izlet k Sedmim triglavskim jezerom. Zaradi izredno slabega vremena nismo dosegli cilja. V soboto smo se v noči povzpeli do planinskega doma na Komni, vendar smo se v nedeljo zaradi deževja morali vrniti v dolino. Čeprav nismo dosegli svojega cilja, je bilo srečanje s primorskimi planinci prisrčno in polno prijetne družabnosti. Med planinci iz Nove Gorice in našimi planinci obstoja že večletno tovariško medsbojno sodelovanje, ki se odraža v medsebojnih obiskih v obliki izletov oziroma planinskih vzponov v slovenske oziroma koroške gore. Žal zaradi vremena ponesrečeno planinsko turo je vodila znana alpinistka Klementa Vuga. V kratkem se bomo zopet srečali s

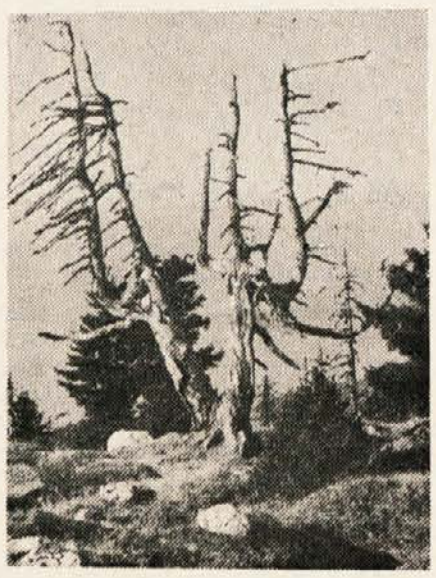

planinci iz Nove Gorice. Tokrat bodo naši gosti in povedli jih bomo v Košuto (Tolsta Košuta).

Ker je bilo v septembru nekaj izredno lepih sončnih dni, so se naši planinci povzpeli na razne vrhove kot na primer na Triglav, Stol, Košuto, Säuleck, Hochalmspitze itd. in tako lepo izkoristili, kar je bilo lepega septemberskega vremena. In ker se bliža zima so naši planinci v raznih delovnih akcijah pridno skrbeli, da bo pozimi toplo v koči.

Naj še povemo, da je bilo istega dne, ko so bili naši planinci na Komni, tudi srečanje takoimenovanih „januarnikov" na Bleščeči planini. Srečanje Kluba Januarnikov Celovec — Ljubljana — Trst je žal zaradi slabega vremena samo delno uspelo, ker so manjkali zastopniki iz Trsta. Naj ob tej priložnosti tudi poudarimo, da naša planinska postojanka „Koča nad Arihovo pečjo" igra važno vlogo zbližanja med ljudmi različnih narodnosti. Njena lega nad Baškim jezerom pod mogočno Jepo je privlačna točka številnih turistov, za katere je slovenska planinska postojanka atrakcija posebne vrste. Nič kolikokrat so imeli naši planinci priložnost pojasnjevati tujcem, da koča ni jugoslovanska (ker so na njej dvojezični napisi in tudi zato, ker jo naši narodni nasprotniki zlobno označujejo za jugoslovansko) temveč da je last slovenske narodne skupnosti, ki živi in deluje v Avstriji.

Vedno bolj se bliža čas, ko bo Bleščeča odeta v debelo plast snega, ko bodo okrog koče divjali viharji in ko bo drevje pokalo od mraza. Zato vabimo člane in prijatelje društva, da se v nedeljo 7. oktobra udeležimo delovne akcije, da spravimo drva pod streho in da uredimo druge potrebne stvari, da bo koča dobro prezimila in z njo tudi mi prihodnjo zimo.

ŠKOFIČE

Slovo od Pavla Sime

V torek 25. septembra smo spremili k zadnjemu počitku na škofiško pokopališče Pavla Simo iz Škofič. Umrl je v 82. letu starosti v oskrbnem domu Bokalič v Bistrici pri Šentjakobu.

Pokojni Pavel Sima izvira iz znane Manužnikove družine v Rodi. Pozneje si je v Škofičah zgradil svoj dom. Pred dvanajstimi leti mu je umrla žena Fani, s katero je imel tri otroke — dve hčerki in sina. Ko mu je pred dvema letoma umrla druga žena, se je preselil v Bokaličev oskrbni dom, kjer je tudi umrl.

Življenjska pot Pavla Sima ni bila z rožicami postlana. V mladih letih je trdo delal z bratom Jurijem (pozneje Kobanom v Deščicah) na domači kmetiji. Ko je zapustil rodni dom se je bavil s tesarstvom. Zaradi bolezni je moral že zgodaj v pokoj.

Kljub trdemu delu in težavam s katerimi je bil soočen, pa je bil izredno aktiven kulturni, zadružni in politični dejavnik, ki je bil zastopan v raznih odborih. Vse njegovo življenje je bila ena sama skrb in boj za ohranitev naše narodne skupnosti na Koroškem. Tudi fizični napadi, katerim je bil izpostavljen ga niso mogli demoralizirati, nasprotno še z večjim zagonom se je prizadeval za dobrobit svojega ljudstva, kateremu je posvetil vse svoje sile, ki so mu bile na razpolago. V veliko oporo pri njegovih prizadevanjih za ohranitev naše narodne biti mu je bil Slovenski vestnik, katerega je z veliko pozornostjo prebiral. Ko je zadnji dve leti živel v Bistrici, smo ga škofiški prosvetaši radi obiskovali in mu ob njegovi 80-letnici lansko leto priredili pravi pevski koncert. Ob tej priložnosti smo se mu zahvalili za vso prizadevnost v okviru domačih organizacij v Škofičah, z željo, da bi ga imeli še dolgo med nami. Vendar Pavel Sima ni dolgo užival tega sveta. Dobro leto za tem smo prejšnji teden stali ob odprtem grobu in se poslavljali od tega odločnega rodoljuba. V prisrčnih besedah se je od njega v imenu Slovenskega prosvetnega društva „Edinost" ter v imenu zadruge in posojilnice poslovil njegov prijateli in znani narodnopolitični dejavnik Lovro Kramer pd. Janšej in se mu v pretresljivih besedah zahvalil za njegov doprinos v boju za ohranitev naše narodne skupnosti. Od pokojnika so se s pesmijo žalostinko poslovili domači pevci SPD „Edinost" in mu tako izkazali poslednjo čast in spoštovanje. Pogrebni obred je imel domači župnik Nadrag.

Pokojnega Pavla Sima bomo ohranili v častnem spominu, sinu in hčerkama izrekamo naše globoko sožalje.

Borovlje: otvoritev ljudske šole

Minulo soboto je bila v Borovljah slovesna otvoritev ljudske šole z mestno športno dvorano. Ta zgradba je ena najsodobnejše urejenih šol na Koroškem. Stroški so znašali 50,6 milijona šilingov. Novo ljudsko šolo je otvoril deželni glavar Leopold Wagner, ki je v svojem slavnostnem govoru med drugim naglasil, da se lahko dežela, katere prebivalcem se je posrečilo realizirati takšen projekt, šteje za srečno. Številno publiko in častne goste med katerimi so bili poleg deželnega glavarja tudi sekcijski šef dr. März, ki je zastopal ministra Sinowatza, predsednik koroškega deželnega zbora Tillian in Guttenbrunner in drugi vidni predstavniki javnega življenja, je v imenu občine pozdravil mestni svetnik Schleicher.

Ravnatelj nove šole in župan Anton Woschitz je v svojih izvajanjih orisal gradnjo šole in med drugim, ker šola ne more zajeti vseh otrok, obljubil, da bodo staro šolo (Volksschule Süd) uredili tako, da v notranjosti glede opreme ne bo zaostajala za novo.

Novo šolsko poslopje s športno dvorano sta blagoslovila monsignor Kanduth in župnik Schlimp. Otvoritveno slovesnost so popestrili s svojim nastopom otroci nove šole, ki se imenuje po koroškem pisatelju, ki je po vojni postal pisatelj sprave: Josef-Friedrich Perkonig ter znana godba na pihala „Stahlklang". Z novo zgradbo pa nimajo veselje samo šolarji in njihovi starši, temveč tudi športniki zlasti tisti, katerih „objekt" je žoga — športna dvorana je namreč zgrajena tako, da se v njej lahko odvijajo igre z žogo.

V zvezi z otvoritvijo ljudske šole pesnika sprave F. Perkoniga naj še povemo, da pozdravljamo nastop šolarjev v slovenskem jeziku, za kar gre zahvala učiteljici, ki jih je naučila; moti pa nas dejstvo, da na otvoritveni slovesnosti dvojezične šole niti posvetni niti duhovni predstavniki niso našli potrebe, da bi spregovorili vsaj eno slovensko besedo.

OKTOBRSKI TABOR

ZA PRAVICE MANJŠIN — ZA NOV OKTOBER

v soboto 13. oktobra 1979 v šotoru v celovškem „Europaparku"

Ob 14. uri popoldanski program:
festival kantavtorjev (Fritz Nußböck, Kurt Winterstein, Reinhard Sellner, Martin Auer, kabaret STERZMAULER)
literarni popoldan (Bernhard C. Bünker, Robert Schindel, Wolfgang Pollanz, Valentin Polanšek, Del Vedernjak)

Ob 19.30 uri večerni program:
kvintet Dunajskega krožka, mešani pevski zbor SPD „Danica", kabaret Christian Wallner
Za prijetno zabavo bo skrbel znani pop-ansambel „Schmetterlinge", ki je sodeloval že na obeh prejšnjih „Oktorbskih taborih".

Pripadniki obeh narodnosti bodo na tej skupni prireditvi demonstrirali za medsebojno razumevanje in sožitje v resnični enakopravnosti.

Vabljeni vsi, da se udeležite Oktobrskega tabora!

Čestitamo Miri Prušnikovi

Danes praznuje Prušnik Rezika-Mira iz Čahorč pri Kotmari vasi, aktivna predstavnica Zveze slovenskih žena, 60-letnico svojega življenja. Jubilantka je žena predsednika Zveze koroških partizanov Prušnika Karla-Gašperja.

Prušnik Rezika-Mira sodi med najmarkantnejše osebnosti slovenskega ženskega gibanja na južnem Koroškem. Rojena je bila v Solčavi v Savinjski dolini in izhaja iz socialno težkih razmer. V času ko je bilo našemu ljudstvu najtežje, v času Hitlerjevega fašizma, ko je bil naš narod obsojen na smrt, se je Mira junija leta 1943 pridružila borcem za svobodo, kjer je bilo njeno mesto v tehniki.

Po vojni se je takoj vključila v naše žensko gibanje. V borbi za našo enakopravnost je znana predvsem po njenih prizadevanjih za uresničenje določil člena 7 avstrijske državne pogodbe in za boljše odnose med obema narodnima skupinama na Koroškem.

Ob njeni 60-letnici želimo Prušnik Reziki-Miri, da bi bilo njeno dosedanje in bodoče prizadevanje na področju našega narodnega življenja deležno še večjih uspehov, kot smo jih doslej zabeležili. Njej osebno pa kličemo: še na mnoga leta plodnega dela v zdravju, sreči in zadovoljstvu.

Na seji v sredo so slavljenki čestitale naše žene in predsednik ZSO dr. Franci Zwitter. Čestitkam se pridružujeta tudi uprava in uredništvo Slovenskega vestnika.

Slovensko planinsko društvo v Celovcu vabi člane in prijatelje društva na

DELOVNO AKCIJO

v nedeljo 7. oktobra 1979 na Bleščečo planino. Za planinsko postojanko „Kočo nad Arihovo pečjo" je treba pripraviti vse potrebno za zimo — drva, itd.
Prisrčno vabljeni!

Odbor

Slovensko prosvetno društvo „Zarja" v Železni Kapli in društvene folklorne skupine vabijo na

FOLKLORNI PLES

v soboto 20. oktobra 1979 ob 20. uri v hotelu Obir v Železni Kapli.

Za ples bo igral ansambel
Fantje izpod Obirja

Na sporedu bodo tudi folklorni nastopi, bogat srečolov in tudi za dobro jedačo in pijačo je poskrbljeno.

Ljubitelji vesele družabnosti prisrčno vabljeni!

Odbor

Šentpeter na Vašinjah

V Šentpetru na Vašinjah so letos restavrirali tamkajšnjo farno cerkev. Na steni farne cerkve so bile pred restavriranjem pritrjene spominske plošče trem slovenskim duhovnikom, ki so delovali v Šentpetru, med njimi tudi spominska plošča duhovniku Rožmanu, ki se je za časa plebiscita odločno zavzemal za slovensko narodno skupnost in je moral zaradi tega pretrpeti tudi fizične napade. Podjetje Hasse je vse tri spominske plošče snelo in jih nepoškodovane oddalo v oskrbo cerkve. Vendar kaj se je zgodilo potem?

Ko je bila cerkev restavrirana so slovenski farani Šentpetra od odgovornih cerkvene oblasti zahtevali, da se slovenske spominske plošče spet namestijo na prejšnje mesto, na steno farne cerkve. Ker pa se to ni zgodilo, so se farani pred nedavnim hoteli pozanimati, kaj je s temi ploščami. Pri tem pa so zasačili mežnarja tamkajšnje cerkve, ko je razbijal plošče s kladivom. Na vprašanje, zakaj teh tabel niso namestili in zakaj jih uničuje, je lakonično odgovoril, kdo bo to plačal. Ko so o tem hoteli obvestiti župnika, so se znašli pred zaprtim župniščem. Medtem pa so izginile spominske plošče, tako da so danes grobovi teh duhovnikov brez napisov oziroma plošč. Zdi se, da ima vsak faran pravico do tega, da mu po smrti ostane vsaj spominska plošča, neglede na to ali je slovenska ali nemška. Zanima nas predvsem to, kakšno vlogo v omenjeni zadevi igra naš domači župnik Goršek, ki je po vojni pribežal na Koroško. Očitno se vse to ni zgodilo brez njegove vednosti, saj on predstavlja cerkveno oblast v fari. Pri protestih faranov ne gre edinole za spominske plošče duhovnikom, gre tudi za to, da župnik v Šentpetru podpira raznarodovalno in gemanizacijsko politiko nazadnjaških krogov s tem, da le tem pomaga pri odstranjevanju živih dokazov prisotnosti slovenske narodne skupnosti v tem predelu južne Koroške. K odstranitvi spominskih obeležij na našem pokopališču si naši narodni nasprotniki lahko čestitajo, saj so spet enkrat in to s pomočjo cerkve dosegli svoj cilj — škodovati naši narodni skupnosti.

Janez Puhar - pionir fotografije

Pred 140 leti je Francoz Louis Jacques Mande Daguerre izumil fotografijo in s tem ustvaril eno največjih dejanj v zgodovini človeštva. Vest o tem epohalnem odkritju se je kot blisk razširila po svetu in fotografija je kmalu zajela celi svet. Po slabem poldrugem stoletju njenega obstoja lahko trdimo, da je fotografija izredno koristno dejanje, v nasprotju s prenekaterimi drugimi tehničnimi izumi, ki človeštvu včasih več škodujejo kot koristijo.

Ob obletnici izuma fotografije, pa seveda ne moremo mimo tega, da pri tem ne bi omenili slovenskega rojaka Kranjčana Janeza Puharja (1814—1864), ki je komaj tri leta za tem, ko je Daguerre objavil svoj izum fotografiranja na posrebrene kovinske plošče, izumil fotografiranje na steklene plošče. Le malokateri uporabnik najsodobnejših fotografskih aparatov ali pa sploh fotoamater ve, da je v prvi polovici prejšnjega stoletja oral ledino na področju fotografiranja slovenski duhovnik, Kranjčan Janez Puhar. Čeprav kot duhovnik ni bil specializiran za kemijo oziroma kemične procese, pa je imel posebno žilico za optično kemično eksperimentiranje z izrazitimi lastnostmi znanstvenika izumitelja. Da je bil razgledan, vztrajen in dosleden dokazujejo vsekakor njegovi uspehi.

Z dagerotipijo (po izumitelju Daguerre-u) se je teoretično in praktično seznanil že v letu 1839. Kmalu je začel s poskusi, ki so ga leta 1842 pripeljali do lastnega izvirnega postopka fotografiranja. Ta Puharjev izum vključuje dve komponenti: steklo kot nosilec fotografske slike in kemični postopek z žveplenimi parami. Steklo do tedaj še ni bilo v rabi, kajti dagerotipija je bila slika na kovini, talbotipija pa slika na papirju. Prve rezultate svojih poskusov je Puhar objavil leta 1841, nato pa še leta 1843, 1849 in 1851.

Puhar je še za svojega življenja dosegel pomembna mednarodna priznanja. Njegov postopek je objavila Akademija znanosti na Dunaju (1851), na Veliki razstavi v Londonu (1851) je dobil za svojo fotografijo, ki predstavlja cerkljansko cerkev z Vavknom v ospredju, zlato svetinjo. Ta slika je bila leta 1937 odposlana na razstavo Puharjevih del na Dunaju, od koder pa se ni več vrnila. Pariška Akademie Nationale je leta 1852 sprejela Puharja za svojega člana in mu istočasno s to diplomo priznala naziv „iznajditelj fotografije na steklo".

Danes se starih postopkov v fotografiji ne uporablja več, dagerotipija in Puharjev način sta stvar preteklosti. Nesporno pa ostaja dejstvo, da je Puhar prvi začel s fotografiranjem na steklo, kar je pomenilo velik korak naprej. Kakor se je zgodilo še z nekaterimi drugimi našimi izumitelji, da so se z njihovim znanjem okoristili drugi, tako tudi Puharju del sveta še do dnaes ni priznal tega prvenstva. Ob tej priložnosi moramo še z žalostjo v srcu ugotoviti, da tega velikega slovenskega izumitelja niti nimajo zabeleženega v slovenskem leksikonu Cankarjeve založbe, kar meji na pravcati škandal. Edino kranjski fotoamaterji in fotografi so se spomnili tega velikega moža in svoj fotoklub poimenovali po njem — Janez Puhar.

Nagrade za ugankarje

Z nagradno križanko, ki smo jo objavili v eni izmed zadnjih številk, smo spet enkrat razveselili naše ugankarje. Poslali so nam lepo število rešitev, ki so bile z zelo redkimi izjemami skoraj vse pravilne. Razpisane nagrade prejmejo:

Vida Brumnik, Obirsko pri Železni Kapli
Marija Doujak, Celovec
Rudi Benetik, Podjuna pri Globasnici

ki jih prosimo, da po nagrade pridejo v uredništvo.

Za primerjavo pa navajamo še pravilno rešitev.

Vodoravno: 1. Škofiče; 7. porok; 12. talent; 13. pisava; 14. osina; 15. kor; 16. jen; 17. raki; 18. malik; 20. st; 21. akreditiv; 24. ti; 26. sodar; 27. tast; 30. akt; 32. mir; 33. talar; 34. Križaj; 36. Morana; 37. teror; 38. fanatik.

Navpično: 1. štor; 2. kasa; 3. olika; 4. feniks; 5. Ina; 6. čt; 7. pirit; 8. os; 9. raj; 10. oves; 11. Kant; 13. polir; 15. Kadar; 18. medij; 19. kitara; 22. romar; 23. valat; 24. takt; 25. ikre; 28. sani; 29. trak; 31. tir; 33. ton; 35. Ž. O. (Župančič Oton); 36. ma.

Kleinkirchheim vabi slovensko

Kleinkirchheim je znan turističen center, ki ga zlasti pozimi zelo radi obiskujejo Jugoslovani in to predvsem Slovenci. Sploh je znano, da so Jugoslovani močno zastopani v smučarskih centrih Koroške, kar je privedlo tudi do tega, da so nekateri koroški turistični dejavniki spoznali potrebo, da je treba Jugoslovane še bolj močno pritegniti in zainteresirati za posebnosti in lepote koroških smučišč. Tujsko prometni urad občine Kleinkirchheim je v ta namen izdal prospekt v slovenskem jeziku, ki vabi Jugoslovane in jim stavi ponudbo pod devizo „7 dni Bad Kleinkirchheim — po lastni želji". Ta korak je hvalevreden in ga pozdravljamo. Za koroške razmere je to vsekakor napredek. Da tudi Jugoslovani izdajajo že desetletja prospekte v tujih jezikih, predvsem v nemškem in angleškem, ni treba posebej poudarjati.

Kakor pozdravljamo izdajo slovenskega prospekta v Kleinkirchheimu, tako pa nas po drugi strani moti, v kakšni spakedranščini je napisan. Pri tem pa je treba tudi priznati, da so nekateri nemško napisani jugoslovanski prospekti prav tako v pomanjkljivi nemščini, kar ne bi smelo biti. V opravičilo k slednjim bi morda lahko rekli, da gre pri teh za tuj jezik. Drugače pa je seveda na Koroškem, kjer živimo Avstrijci slovenske narodnosti, tu pa ne bi smelo biti tega problema, saj je pri nas dovolj ljudi, ki odlično obvladajo slovenščino.

Slovence, ki berejo zgoraj omenjeni prospekt, mora spreletavati zona. Naj navedemo samo nekaj takšnih cvetk, ki jih prav gotovo ne bi bilo, če bi se odgovorni za ta prospekt povezali z ljudmi, ki obvladajo slovenščino in teh je, kakor smo že omenili, dovolj na Koroškem. Že kar naslov bode v oči — **Spóstovani gost!** (na o strešica, kjer bi morala biti, je pa ni). Pri naštevanju ponudb je med drugim na primer zapisano: **„2 soli za smučanje z otoškim vrtcem in slovensko govorčimi učitelji", „Sankanje, drsanje, bob, poti za hojo v gore pozimi, možnost vožnje po snegv s samni v konsjki opregi, brezplačna vožnja v območjn Bad Kleinkirchheima a in 5.000 postelj vseh kategorij — vse to nec daleč od Jugoslavije!"** ali **„Waredite mi konkretno ponudbo vašega razpisa..."**

Škoda za lepi prospekt in denar, ki so ga morali izdati zanj, kljub temu pa pozdravljamo, da so se odgovorni turistični dejavniki prebili do spoznanja, da je najbolj primerno in hvaležno vabiti goste v njihovem jeziku. Primer občine Kleinkirchheim je posnemanja vreden, vendar z upravičeno kritično pripombo, da mora biti jezik boljši.

Slovensko prosvetno društvo „Rož" vabi na

KONCERT

ki bo v nedeljo 7. oktobra 1979 ob 19.30 uri v farni dvorani v Šentjakobu v Rožu.

Nastopajo:

mešani pevski zbor prosvetnega društva „Lipa" iz Bazovice pri Trstu in mešani pevski zbor „Rož". Ob tem prijateljskem srečanju bo nastopila tudi igralska skupina iz Bazovice z recitalom.

Prisrčno vabljeni!

Slovensko prosvetno društvo „Vrtača" v Slovenjem Plajberku vabi na veseloigro v treh dejanjih

NAVADEN ČLOVEK

v soboto 6. oktobra 1979 ob 20. uri v gostilni Sereinig v Podnu.

Nastopajo domači igralci.

Prisrčno vabljeni!

Koroška snubi Jugoslovane

Pred nedavnim se je na povabilo koroških turističnih inštitucij mudila na Koroškem večja skupina jugoslovanskih dopisnikov in zastopnikov turistične agencije Jugotours. Gostitelji so bili predstavniki Deželnega tujskoprometnega urada, Koroškega deželnega potovalnega urada in Koroških gorskih žičnic. Namen tega srečanja oziroma obiska je bil Jugoslovane zainteresirati, da bi še v večjem številu obiskali Koroško pozimi. Znano je, da so v teku zadnjih let postali jugoslovanski turisti zelo povpraševani gosti. V Kleinkirchheimu, Heiligenblutu, na Mokrinah pozimi kar mrgoli jugoslovanskih smučarjev, ki predstavljajo za Koroško pomembno gospodarsko okrepitev.

Koroški gostitelji so Jugoslovanom pokazali razne zimske smučarske centre — Heiligenblut, Bad Kleinkirchheim, Ankogel, Osojščico, Goldeck in Peco ter jih seznanili s posebnostmi teh krajev, ki privlačijo številne smučarje iz inozemstva. Zaradi bližine teh centrov so le-ti zelo interesantni za Jugoslovane, kar dokazuje statistika, da je od tujih gostov številčno najbolj zastopana Jugoslavija.

Turistična agencija Jugotours se zelo prizadeva, da bi zainteresirala še več Jugoslovanov za smučarsko zimo na Koroškem. Jugotours nudi kompleten program za Koroško v katerem so vključena tudi zdravilišča. Za prihodnjo sezono je Jugotours rezerviral že nad tisoč postelj.

Aktivitete graške pokojninske zavarovalnice za delavce

V Cesenatico v Italiji ima graška pokojninska zavarovalnica za delavce na razpolago lepo urejen dom neposredno ob morju kamor pošilja otroke delavcev iz cele Avstrije na letovanje. Letos je v tem kraju letovalo 223 štajerskih in koroških otrok. Stroške za bivanje teh otrok je v celoti prevzela graška Pokojninska zavarovalnica za delavce.

Otroci so seveda v oskrbi pedagoško izobraženih vzgojiteljev, ki nadzorujejo otroke in so jim vedno na razpolago. V dvajsetih letih — toliko časa zgoraj omenjena zavarovalnica že pošilja otroke delavcev na letovanje — se ni zgodila še nobena omembe vredna nezgoda, kar priča da je dejansko za vse odlično preskrbljeno. Otroci, ki so bili letos na letovanju v Cesenaticu so se zdravstveno dobro opomogli, tako da so šli z novimi močmi okrepljeni v novo šolsko leto.

Prihodnje leto se bo počitniška akcija seveda nadaljevala.

●

V mesecu oktobru bo imela deželna graška Pokojninska zavarovalnica za delavce, podružnica za Koroško (Pensionsversicherungsanstalt der Arbeiter, Landesstelle Graz, Außenstelle für Kärnten) v sledečih krajih svoje uradne dneve:
v Beljaku, Kaiser-Josef-Platz 1 (Delavska zbornica) v torek 9. in 23. oktobra od 8. do 12. ure in v Labotu 65 (v občinski hiši) v petek 19. oktobra od 8. do 12. ure.

Zablatniško močvirje bo zaščiteno

Zablatniško močvirje pri Dobrli vasi bo postalo naravno zaščiteno področje in to predvsem zaradi tega, ker se tam nahajajo redke rastline, ki so ogrožene, da bodo izumrle. Tu gre za rastline, ki jih je vsekakor treba rešiti pred propadom, kajti njihova eksistenca je velikega znanstvenega interesa. Poleg tega so rastline tega močvirja idealen življenjski prostor za številne zaščitene ptice, ki se tam razmnožujejo, hranijo in počivajo oz. se ustavljajo na njihovih poletih proti toplemu jugu ali obratno. To močvirje je torej življenjskega pomena za ogroženi ptičji svet.

Prav zaradi teh lastnosti Zablatniškega močvirja bo namestnik deželnega glavarja Erwin Frühbauer na prihodnjem zasedanju koroške deželne vlade plediral za potrditev odredbe, da bo Zablatniško jezero postalo naravno zaščiteno področje.

ANDRE LACAZE

Pekel pod Ljubeljem

(Odlomek iz knjige „Predor")

Prve avgustovske dni so jih zapustili vsi plahi upi, ki jih je gojil Paolo, izpuhteli so v dim, prvi dim na ljubeljskem griču v tem vročem poletju, dim, ki je imel barvo in duh Mauthausna, duh po človeku, ki se cvre. Smrtoglavi komandant se ni mogel upirati: hotel je imeti svoj lastni krematorij, doma. In ker v ambulanti ni bilo dovolj ranjenih in bolnih, da bi umrli, je nekega lepega jutra sklenil za otvoritev svojega krematorija umoriti dva moža, vseeno katera, vendar enega Francoza in enega Poljaka.

Izbira na srečo se je izvršila v vrstah na opoldanskem apelu, tik pred odhodom na delo. Lagerältester je poznal skrivnost, vedel je, kdo sta moža, ki bosta morala stopiti iz progaste množice.

„Achtundzwanzigtausend ... siebenundzwanzig ... Stopita iz vrste," je vrgel, ko je povedal številki.

Vsak je s strahom ugibal števila desetic. Celo prvošolčki so bili zdaj zmožni prepoznati v zapletenih številkah svoja že pozabljena rodbinska imena in preden je starešina drugič ponovil svoje oznanilo, sta moža izstopila iz vrst. S četverico kapojev, ki so ju pehali, sta se v skoku znašla na vzvišenem prostoru, dva metra pred komandantom.

„Ruhe, pozor, pozdrav vajinim tovarišem in poslušajta, du Schwein Franzose, du Schwein Pole."

Veliki šef je bil videti na moč besen in njegove besede, ki sta jih tulila dva tolmača, so odmevale po vsej ravni, se odbijale od gora in se vračale na Appelplatz kot brezkončen odmev. Bilo je čisto nemogoče, da bi ne slišal tega nagovora, ki je veljal vsem:

„Vi ste škodljiva banda, ki jo moram ukrotiti in jo bom ukrotil. Gorje nepokornim in saboterjem. Dva psa, ki sta pred vami na odru, bosta strogo kaznovana. Eden od njiju se je to jutro skril, da ne bi šel na delo, in drugi si je namenoma polil uniformo z juho. To je sabotaža. Razhod, Arbeit!"

V resnici je bil čas za odhod na delo. Tudi za oba kaznovanca. Na repu kolone so jima, brž ko je bil za njimi vhod, začeli z udarci z bikovko pokoriti njuni grešni duši.

Komandant ni lagal, Poljak je zares polil po bluzi juho, juho iz špinače, ali bolje, iz špinačnega soka, ki je bila na moč zelena, tako zelena, da je Tetoviranec pri priči opazil madež. In pohitel je to povedat taboriščnemu starešini, ki je v resnici imel to jutro zaupano nalogo, poiskati dva grešnika. Hanz, vodja arbeitskapos, mu je že bil naznanil enega, saboterja, Francoza iz drugega transporta. Skupaj s špinačarjem Poljakom je to bilo dovolj, toda če bi Fritz, ki je hodil čisto ob robu, še naprej pretepal le-tega s tako hitrostjo, mu ne bi mogel več očitati, da si je zeleno popackal svojo lepo progasto monduro. Zaradi krvi, ki mu je v curkih lila iz razbitega nosu, je že prevladovala rdeča barva. In to barvo so šefi na ljubeljskem prelazu prenašali.

Med korakanjem so kaznjenci skušali uganiti, čemu je komandant sam bil videti, kot da dviga preplah zaradi tako majhnega incidenta. Kakšna pretirana kino predstava na odru zaradi fanta, ki je nemarno jedel svojo juho! Če bi siromak imel žlico, bi do tega ne prišlo. A treba je bilo samo videti njegove razprte oči zaradi več mesecev starega poželenja, da bi se vsaj enkrat najedel, pa si vedel: tega ni naredel nalašč. Sabotaža, ga je obsodil veliki šef! Toda čemu ta nenavadna slovesnost?

Tedaj je prišlo pojasnilo, ki si ga dalj časa ni hotel nihče priznati: dva kratka rafala z mitraljezi, prvi natančno četrt ure zatem, ko so prišli na gradbišče, in drugi dve uri pozneje. Obsojenca na smrt — obsojena sta bila že tedaj, ko sta stopala na oder, vendar nihče, celo ona dva ne, tega ni vedel — sta pravzaprav opravila pokoro.

Paolo in petdeset fantov, ki so delali kakih sto metrov globoko v predoru, so bili edini, ki spričo žvenčanja krampov niso slišali strelov. Nadaljevali so s svojo tlako do večera, ne da bi kaj slutili. Toda petstoterica in še nekaj drugih, ki so delali na soncu na zunanjem delovišču, so preživljali veliko bolj strašen dopoldan, kot so bili vsi po njihovem prihodu, dopoldnevi s koridami vred. To, da so pred njihovimi očmi pobili dva grešnika, ki nista bila nič bolj grešna od njih, jih je omrtvilo. Molčali so, prestrašeni, neverni. Vse do najmanjše podrobnosti so videli, kajti kommandoführer se je dobro pripravil, da bi zadeva ne ostala skrita. Najprej kričanje, da bi pritegnili pozornost vseh, nato so trije kapoji, med njimi Fritz, vzeli v roke Francoza, dolgo, čisto izžeto, tako šibko telo, da bi bilo upravičeno odkloniti delo. Kreteni so mu dali samokolnico in se potrudili, da so jo napolnili, čezmerno seveda. Ko ni bilo več mogoče naložiti nanjo niti kamna, so ti gospodje uporabili lopate za palice in muzika se je nadaljevala ... Vsebino samokolnice je bilo treba izprazniti ob drevesu, ki je stalo na meji gradbišča, in se takoj spet vrniti po drug tovor. Zdaj, ko so ga pretepali trije, je šlo delo hitreje, toda pri deseti samokolnici se je moral upravičeno vprašati, kaj neki pomeni ta kup zemlje in kamenja pri osamljenem drevesu. Kaznovan je, so mislili vsi, ni se treba spraševati, čemu ... Nesrečnik se bo gotovo zgrudil, zrel bo za prenos v revier, klasičen prizor.

Klasičen do trenutka, ko je Fritz, ki je deset metrov dlje s palico pokazal na drugo drevo in ukazal cunji na milost in nemilost tam zvrniti enajsto samokolnico. In tedaj je zaregljal rafal, ali natančneje dva rafala, prvega je spustil neki esesovec, ki je sedel dvajset metrov stran, levo od drevesa, drugega pa njegov kolega, na desni, ki je bil bližji. Brez presledka, križni ogenj, kakor za vajo.

Kommandoführer je pristopil, z revolverjem v roki za milostni strel. Nepotrebno, kajti majhna mladinca iz Mauthausna sta merila dobro. Ustreljeni osemindvajsettisoči in še nekaj je položil svoj račun. Bil je mrtev, ne da bi to opazil, ustreljen v hrbet.

Pogled na še enega tovariša za te zakrknjene rešence iz karantene v Mauhausnu ni mogel biti kaj pretresljiv. Vendar je tokrat vseh petsto prič začutilo šok. Kajti ni bil bolnik, ki je pravkar dopolni svoj rojstni list, marveč mož, kakor oni, izbranec, določen za delo, za vztrajanje, in njegova usmrtitev je bila zakonita: drugo drevo je stalo zunaj stražnega kordona in mož, ki ga je prestopil s svojo samokolnico, je pravkar „prestopil črto". Črto, ki je bila zanj nevidna, hipotetična črta, ki pa so jo es-

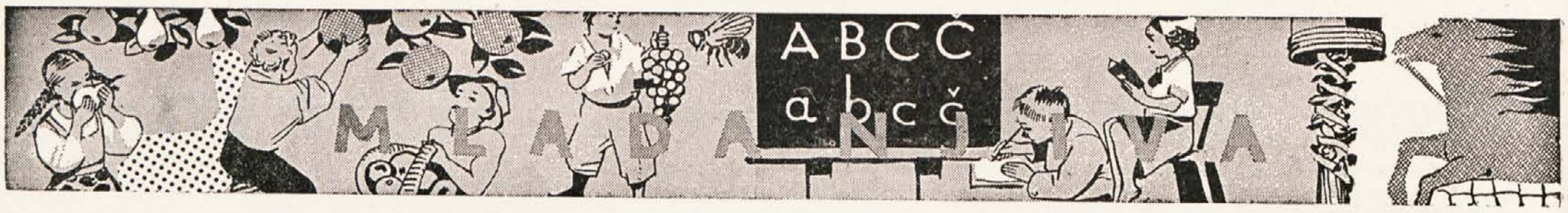

Modri cvet

Modri cvet je cvetel v hladnem mraku stoletnega gozda. Obkrožalo ga je visoko nedostopno drevje, ki je prijateljevalo z vetrom in z oblaki. Nič čudnega, da je bil ta modri cvet osamljen, majhen in nezaščiten. Saj je bil nežen kakor zablodeli metuljček. In lep in preprost je bil in imel je malce priklonjeno glavico, kakor da bi vedno o nečem razmišljal.

Le redko ga je obiskal kašen hrošček, samo mimogrede ga je pozdravil in že je odpotoval dalje... Prebivalcem gozda se vedno tako mudi, iščejo hrano, novo stanome, kakor da ne bi bila starega in vladarskega rodu. Ljudje iščejo neke ciklame in zvončke, mimo mene pa kar hodijo, ko da bi bili slepi. Ti, neugledni cvetek navadne modre barve, si ne moreš niti predstavljati, kakšna je bila Zemlja v davnih časih, ko ni bilo na njej nič razen mojih slavnih, veličastnih prednikov."

Praprot je modremu cvetu zavidala milino in ubranost. Grizla jo je zavest, zato je bila še bolj zelena. Če je pomislila na modro, enkratno barvo tega drobnega cvetka, ki se je tako lepo odražala od mračne, čisto temačne okolice, se je kar tresla od jeze.

Modri cvet, ki ni nič slutil, se je medtem sprijateljil z gobo, ki je zrastla kar nekega dne po dežju. Bila je v rjavi obleki in s širokokrajnim klobukom.

„Dober dan!" je rekla goba. „Ali ni čudovito vreme? Veseli me, da bom v družbi s tako lepim cvetom. Takšni cvetovi so v gozdovih prav gotovo redkost. Vedno jih nekdo utrga."

Modri cvet je od sreče zdaj še bolj pomodrel, pa saj tudi ni mogel zardeti, če ni bil rdeč.

„Tako ljubeznivi ste", je zmedeno rekel modri cvet. „Tudi mene veseli, da ste tukaj. Zelo samotno mi je bilo."

Praprot je ta razgovor slišala in je zašumela s vojimi zelenimi pahljačami.

„Pih! Z gobo pa se prav gotovo ne bi hotela nikoli družiti!" je rekla sama sebi. „Zame, ki imam tisočletni rodovnik, pa že ni takšna družba."

Toda po pravici povedano je bila praprot žalostna. Zavist je potuhnjena bolezen in njene žrtve so vedno slabe volje.

Neko jutro je prišel potem v gozd zgrbljen starček, ogrnjen s staro pelerino. Od daleč se je zdel kakor velika goba, saj je imel na glavi starinski klobuk s širokimi krajci. Njegove oči so bile vedre in nasmejane. Rad je imel naravo in dobro je poznal njene lepote. Zato ni nič čudnega, da je starček z očmi neutrudnega radovedneža opazil modri cvet, ki je bil skrit v mraku.

„Kakšen lep cvet! Moder je, kakor je modro nebo in kakor so modre oči moje vnukinje," je pomislil starček in je z nežno, starčevsko roko utrgal cvet. „Vnukinja me je prosila, naj ji z mojih vsakodnevnih sprehodov prinesem praprot za herbarij."

In tako se je v trenutku vse spremenilo. Zelena praprot in modri cvet sta se znašla v starčevski roki in nadaljevala sta z njim svojo pot.

Goba je mahala z velikim rjavim klobukom modremu cvetu:

„Srečno!" je šepetala sama zase. „Vedela sem, da bo brž nekdo opazil tega mojega majhnega prijatelja. Res škoda, saj nam je bil ta cvet v tem mraku kakor košček neba..."

Modri cvet je bil v majhni sobi v prozorni vazi. Praprot se je stisnila med dva debela lista pivnika. Vnukinja se ju je razveselila.

„Praprot bom dala v herbarij," je rekla, „modri cvet pa naj bo kar v vazi. Narisala ga bom, samo če bom našla takšno modro barvo, kakor so modri njegovi cvetni listki..."

„Da," je rekel ded, „ko bo prišla zima, nas bo tvoja slika spominjala na modro nebo in na morje in tako bomo tudi laže pričakali pomlad.

Hitra pesem

Pišemo hitro pesem,
tako, ki se zvija,
skače čez ovire,
slalom vozi,
vratnice podira,
zaletava se v ljudi,
vihti zastavo,
vpije,
hihita se
in skrivaj kadi,
jezik kaže
izza vogla,
obira si uši,
enemu zašepeta v uho
nekaj spotakljivega,
drugemu se tiho zlaže,
pljuje na tla,
obraz si s tinto pomaže,
govornika posnema,
srajco si sleče
in jo potepta,
če hoče kaj povedati,
samo kaže,
ko da je gluhonema,
še svoj lastni konec
v diru vleče za seboj,
ljudje pa vpijejo za njo:
„Sramota! Nora pesem, čakaj!
Stoj!"

France Forstnerič

Pametne misli

- **Preveč besed je premalo misli.**
- **Prijatelj je človek, o katerem smo lahko zmerom prepričani, da računa na nas.**
- **Dober učitelj zna druge naučiti celo tistega, česar sam ne razume.**
- **Krivica, storjena enemu, pomeni grožnjo za vse.**
- **Sreča je dobro zdravje in slab spomin.**
- **Dobri ljudje so podobni konjem: vedno imajo jahača.**
- **Kadar se ti najbolj mudi, bodi najbolj počasen.**
- **Kdor na dolg pije, se dvakrat opije.**
- **Na lenuhovem domu se množijo samo sanje.**
- **Svoje življenje moraš plačati z delom.**
- **Od časa do časa se je treba spočiti tudi od počivanja.**
- **Umik še ne pomeni bega.**
- **Čim bolj je človek plemenit, tem boljši se mu zdijo tudi njegovi bližnji.**
- **Dober značaj velja več kot najlepši obraz.**
- **Poznati druge je modrost, poznati samega sebe je vrhunska modrost.**
- **Če nimate kaj povedati, ne govorite.**
- **Ko vabiš k sebi psa, ne mahaj s palico.**

vanje in že bežijo pred močnejšim sovražnikom. Modri cvet pa je želel ves ta nemirni svet okoli sebe, ki je bil tako tih in nepremičen, razumeti.

Praprot, ki je rastla v bližini, je bila zajedljiva in nezadovoljna in je govorila zato vedno le o preteklosti:

„Nekoč je svetu vladala praprost, bila je velikanska in mogočna kakor so velikani. Pa vendar se danes nihče niti ne ozre na-

Stol

Bil je eden izmed tisočev navadnih stolov, ki jih človek sreča vsak dan, v restavracijah, v uradih, čakalnicah, stanovanjih. Običajen lesen stol s štirimi nogami, od katerih je bila sprednja leva nekoliko krajša, tako da se je lahko človek, ki je sedel nanj, pozibaval, če mu je bilo všeč. Drugače je moral podstaviti deščico ali pa kaj podobnega. Zaradi te krajše noge je stol iz dna duše sovražil mizarja Matijo, ki ga je naredil. Kako bi se mu rad maščeval! Toda tega ni mogel, ker je bil navaden stol in ne človek ali pa žival. Zato je bil na mizarja le jezen. Tudi naslonjalo je imel ta stol. Pa tudi to ni bilo nič posebnega, navadno leseno naslonjalo.

Stol je bil nekoč popleskan belo. Z leti pa se je barva na robovih odrgnila, tako da je pogledal na dan gol les. Kljub vsemu temu pa ta stol ni bil navaden stol .

Zakaj?

Ta stol je bil zelo domišljav in častihlepen. Na tihem je nosil v sebi željo, da bi postal prestol. Prestol, na katerem bi sedel kralj. Prestol na visokem odru, do katerega vodijo stopnice, prekrite z debelo dragoceno preprogo. Prestol pod velikim rdečim baržunastim baldahinom. Na njem bi sedel kralj, spodaj pod njim pa bi bili zbrani dvorjani v svili in zlatu.

Da, stol je hotel postati prestol.

Vendar, to so bile le želje in sanje. Vsakdanjost pa je bila drugačna.

Stol je stal v čakalnici urada socialnega zavarovanja in na njem so posedali delavci, obrtniki, uradniki, berači, gasilci, dimnikarji, trgovske pomočnice in drugi. Tudi otroci. Vsi tisti, ki so prihajali v ta urad po opravkih. Nobenega kralja ni bilo med njimi, kajti kraljem ni treba hoditi čakat na urad za socialno zavarovanje.

Nekega dne pa se je le zgodilo.

Stol je postal prestol. Ves drhtel je od sreče. Pozabil je na krajšo nogo, pozabil na oguljene robove, pozabil na vse tisto slabo, kar je moral prestati v življenju. Zdaj je bil prestol.

„Poglejte me, poglejte me!" je vpil drugim stolom, omaram in mizam s svojim škripavim glasom. Ti pa so ostali ravnodušni, nekoliko začudeni so gledali svojega domišljavega vrstnika, v sebi pa so se naskrivaj muzali.

Zakaj?

Zato ker so videli nekaj, česar domišljavi stol ni hotel videti. To, da na njem ne sedi kralj, ampak Mitja, sin vratarja urada socialnega zavarovanja, ki se je res pisal Kralj.

Mitja je sedel na stolu s papirnato krono na glavi in s pisanim miznim prtom okoli ramen, ki mu je bil kraljevski plašč. V roki pa je držal veliko kuhalnico. Ta je tako postala žezlo.

Domišljavi stol pa tega ni videl ali pa ni želel videti in se je raje bahal drugim in lagal samemu sebi, kot da bi pogledal resnici v obraz.

esovci videli, kakor bi bila zarisana s kredo. Morilci so imeli znak: prvo drevo.

Ukana je bila očitna, premislek gotov, vendar ni bilo kaj očitati. Telo je bilo zunaj deloviščnih meja. Poskus pobega, to je bilo na večernem raportu povedano o petmestni številki z oznako narodnosti: Franzose.

Kaznjenci v hipu niso mislili na nič drugega kot na črto, ki je ni bilo in je hkrati bila povsod, sekala je cesto, prečkala skale, šla za barakami z delavnicami, tekla skozi gozd ali tekla vzdolž poti za raztovarjanje. Ta črta je postala bolj nevarna kot z elektriko nabita žična ograja. Ta je vsaj bila vidna, lahko si upošteval razdaljo in četudi so te kot v Mauthausnu odganjali od nje z batinanjem, je ostalo upanje, da jo bežeči odnese. Tukaj, v tem nedoločenem obsegu, pa ena sama pomota in neogibna smrt.

Vsakdo je zdaj, predvsem nosači dreves, tovorniki na platojih in vozniki samokolnic, poskušal ugotoviti to črto. Povsod so lahko bili v zasedi morilci, dobro zakriti, s prstom na sprožilcu, in kakor pravkar izrekli opomin s streljanjem.

Toda danes je bil na programu drugačen „poskus bega", namreč Poljakova sabotaža z juho, in vzdolž črte je vsak posten upal, da se bo dejanje izvršilo v njegovem sektorju. No, kommandoführerju je bil na moč pri srcu ta kot, majhno osamljeno drevo, ki si ga lahko dobro videl iz skladišča, in ukazal je Fritzu organizirati svojo igrico s samokolnico na istem kraju. Tokrat ni bilo presenečenja za nikogar, še posebej ne za nesrečnega Poljaka. Varoval se je prazniti svoje samokolnice pri drevesu, ki je bilo os črte, in naj se je Fritz še tako trudil, ko mu je kazal drugo drevo, Poljak ni in ni hotel iti dalje. Kakor da bi mu velik krvav madež naznačeval kraj, kjer je pravkar padel njegov tovariš, in mu govoril: „Drži se, ne pojdi tja, ne prekoračí črte." In imel je pravico, da se je zgrudil ob svojem drevesu, kajti disciplinirani esesovci se, dokler je ostal na pravi strani, niso niti toliko potrudili, da bi bili orožje sneli z rame.

To seveda ni kdo ve kaj spremenilo, ker ga je komandant obsodil na smrt in ker od tega večera dalje ni več spadal k številu, pa če bi ga morali pahniti na črto. Toda ne, Frici so imeli ukaz, potrebovali so pobeg. Pri ujetnikih so ti pobegi običajni, in če jih vidiš, pač streljaš nanje. Celo civilisti, inženirji in drugi ne bi mogli drugega, kot da to vzamejo na znanje.

V primeru, da bi kateri od njih kaj videl, je bilo treba samo dobro paziti na to, da bi pobegli delal vtis, da hoče v resnici pobegniti.

Gotovo so nemški sežigalci mislili na vse. Celo na obupni odpor tistih, ki niso hoteli umreti, kakor ta mali pogumni Poljak. Zdaj se je že skoraj oklepal svojega drevesa kot brodolomec boje. Dva pretepača sta bila premalo, da bi ga vsaj nekoliko premaknila. Bil je ves krvav, vendar se ni premaknil niti za ped. Kako dolgo bo še trajala ta strašna igra?

„Poženi se, skušaj pobegniti, namesto da zaman trosiš svoje moči," se je zdelo, da mu govore njegovi poljski bratje, ki so bili najbližje. Eden od njih se je prekrižal, upajoč na ne ve se kaj. Toda mali ni bil za to, in da bi opravil z njim, je Fritz spremenil taktiko. Nič več udarcev, nič več kričanja. Poljak naj samo izprazni samokolnico, to je vse, kar se zahteva od njega. Je mislil, da bo s tem urejeno? Da je prišlo kakšno drugačno povelje ali da so ga hoteli samo prestrašiti? Težko je vedeti, kaj je mislil, vsekakor pa je bil videti zelo srečen, ker ga niso več tepli. Odslej je poštnine prosto vozil samokolnice, jih skoraj v letu praznil pri drevesu in se v teku vračal. Kot da ni nič, je Fritz stopil k njemu in ga smejoč se gledal, zdelo se je celo, da mu njegov smeh pravi: „To je dobro, mali, sila si."

Mali je menil, da je bolj pametno odgovoriti na ta nasmeh in preden se je obrnil, da spet zgrabi samokolnico, je uprl pogled v svojega rablja. Fritz je imel prosto pot. Potuhnjeno, s korakom na levo in desno, z orožjem na svoji desni rami je zvabil svoj plen na dva metra k sebi. Dva metra je bilo dovolj, esesovci so začeli streljati in so izpraznili saržerje. Mali Poljak se je boril zaman. Tudi on je bil pri priči mrtev, toda njegova samokolnica, ki jo je s svojimi deškimi rokami skušal obdržati do konca, je ostala ob drevesu. Ona, samokolnica, ni prestopila črte.

Ta, drugi umor, izvršen nekaj ur za prvim, je bil tako zelo zastrašujoč, da si niti en sam deportiranec do brlizga piščalke za zbor ni upal odpreti ust. Vsak je, zaprt sam vase, mislil na tega mladeniča, ki so ga ustrelili samo zato, ker si je upal popackati svojo sramotno obleko. To je bila pravzaprav pretveza, toda to, da so se je poslužili, je bilo še bolj ostudno. Deček je prav gotovo imel kje v Varšavi ali drugod mater, in ta ga je gotovo nekoč hudo lasala, preden se je naučil lepo jesti juho. A tudi če bi ga ne bila nikoli naučila, bi njen sin umrl zaradi istega razloga. Sicer bi ji bilo žal zaradi tistih nekoristnih zaušnic, umrla bi od žalosti.

Ko je Paolo s svojo ekipo ob šestih prišel iz rova, še vedno ni vedel, kaj se je zgodilo na delovišču. Kar zadovoljen, da je spet končana težka dnevna robata, je skoraj vesel šel iskat svoj običajni kamen. In šele ko je videl v vrsti tragične obraze svojih sosedov, se ga je polotil nemir.

„Kislo se držite, fantje. Je bila korida?"

„Ne, veliko hujše je," je šepnil glas za njegovim hrbtom, „ustrelili so dva tipa, kaznjenca z odra."

„Ustrelili, mrtva?"

„Da, mrtva, trupli sta že doli."

Ustreljena. Paolo ni mogel zapopasti. Kaj naj to pomeni? Saj je komandant nor, kaj pa njegov predor? Če bi šlo za bolnika, bi človek še razumel, toda ta dva, za delo zmožna fanta, to je bilo v resnici hudo. In čemu? Za nič, pripetljaj z juho je bil malenkost, zavrnitev dela (ko bi bila sploh mogoča) takisto. Torej? Paolo bi rad poznal podrobnosti, toda nihče okrog njega ni kazal vneme, da bi mu postregel z njimi. Govoriti v vrsti je bilo enak prestopek kot špinačni madež na bluzi.

Molk, ki bi ga bil Paolo rad pretrgal, se je zavlekel, kajti vsi kaznjenci, ki so se gnetli na cesto, so na nu globeli zadaj za revirskim blokom pravkar opazili majhen steber dima. In ta dim, ni ga bilo treba vonjati, vsi so pri priči razumeli: fanta, ki so ju dopoldne ustrelili, se cvreta. Spust v taborišče se je ovil v grobno tišino. Sicer pa Paolu ni bilo treba, da bi zvedel kaj več.

„Tako je torej to," si je dejal trenutek pozneje, ko je stopil na svoje mesto za apel. „Ljubelj pravkar slovesno otvarja svoj krematorij. Od danes ni več hrepenenja po Mauthausnu. Konec utrujajočih transportov zaradi odpošiljanja umirajočih. Samo petdeset metrov od revirja, nekoliko plinskega olja, nekaj polen, vžigalica in krak..."

JANEZ KERČMAR

Dvojezično šolstvo

poslanstvo bratstva in iskrenega spoštovanja

V našem listu smo že večkrat poročali o dvojezičnem šolstvu v Prekmurju, to je v tistem predelu Slovenije, kjer poleg Slovencev živijo tudi pripadniki madžarske narodnosti. Kljub temu ponatiskujemo danes daljši prispevek, ki ga je o tem šolstvu objavil Janez Kerčmar v reviji za teoretična in praktična vprašanja vzgojno-izobraževalnega dela „Vzgoja in izobraževanje". Ta članek naravnost sili v primerjave odnosa do dvojezičnega šolstva in sploh dvojezičnosti in s tem sožitja v eni in v drugi deželi: na Koroškem, kjer je kot „vsiljen tujek" vse prej kot zadovoljivo urejeno in poleg tega vedno spet tarča napadov nemških nacionalistov, oziroma v Prekmurju, kjer uspešno izpolnjuje poslanstvo bratstva in iskrenega spoštovanja med pripadniki obeh narodnosti, ker to šolstvo celotna družba pojmuje kot pravico in dolžnost.

Razvojna pot dvojezičnega šolstva

Narodnostno mešano območje Prekmurja z okrog 16.000 prebivalci, od katerih je približno 9.000 ali 58 % madžarske narodnosti, zajema do 8 kilometrov širok pas ozemlja lendavske in soboške občine, ki prav ob meji z LR Madžarsko obsega skrajni vzhodni del Prekmurja s strnjenimi naselji.

V obeh teh nerazvitih občinah je to področje zgodovinsko pogojeno in občutno še manj razvito, soodvisnost prebivalcev pa močno v ospredju.

Strnjenost naselij, soodvisnost občanov, srečavanja in skupne igre otrok, nacionalno mešani zakoni v 50 % družin pa omogočajo otrokom stik in seznanjanje z drugim jezikom že ob prvih izgovorjenih besedah in prvih otroških korakih.

V vseh teh nacionalno mešanih območjih so od osvoboditve do 1959. leta obstajale slovenske in madžarske osnovne šole, kar je povzročalo v nekaterih osnovnih šolah z manjšin številom učencev pravo pedagoško protislovje. Oddelki so bili kombinirani, učno vzgojna storilnost nizka itd.

Madžarski otroci so obiskovali madžarske (69 %), ali pa slovenske oddelke (31 %). Najbolj kritično je bilo v obeh takratnih lendavskih osnovnih šolah, v katerih je 58 % učencev madžarske narodnosti iz mesta Lendava obiskovalo slovenske oddelke. Ob takih vpisih v slovenske oddelke so madžarski starši zasledovali perspektivo svojih otrok in so jih zaradi boljše pedagoške organiziranosti slovenskih oddelkov vpisovali v le-te, obenem pa je tak vpis dajal večjo možnost nadaljnjega šolanja teh otrok v SR Sloveniji.

V madžarskih oddelkih so ostali večinoma otroci kmečkih staršev, ki so po končani osnovni šoli takrat ostajali večinoma doma na kmetiji. Prihajalo je do politično pedagoških nasprotij in kazala se je močna socialna in nacionalna diferenciacija. Ti organizacijski, kadrovski, pedagoški in drugi elementi so ustvarjali zelo nizko učno vzgojno storilnost, obenem pa še dodatno povzročali močno asimilacijo madžarskih učencev.

Tako so se v šolskih okoliših slovenskih in madžarskih osnovih šol ali ločenih slovenskih in madžarskih oddelkih ustvarjale prave organizacijsko pedagoške anomalije. V praksi so bili primeri, ko je bilo vseh osem razredov osnovne šole združenih v enem oddelku z enim učiteljem. Manjše število razredov (4 do 6), združenih v enem oddelku, pa je predstavljalo redno organizacijsko shemo tega šolstva.

V letu 1958 je nastopilo kritično obdobje v madžarskih in tudi v slovenskih osnovnih šolah. V tem času so imeli v nekaterih osnovnih šolah malo učencev obeh narodnosti. Te so potem še porazdeljevali v nacionalno ločene razrede in tako je močna kombiniranost oddelkov presegla vse sprejemljive pedagoške norme. Taka organiziranost dela je vodila v nizke vzgojnoizobraževalne uspehe. Storilnost vzgojnoizobraževalnega dela je bila neustrezna in neuspešna.

Potrebni so bili nujni ustrezni organizacijsko-pedagoški ukrepi. Postaviti je bilo treba novo pravno, organizacijsko in pedagoško usmeritev in z njo najti kvalitetnejšo vsestransko bolj sprejemljivo obliko organiziranosti šol v smeri dvojezičnega šolstva. V letu 1959 so tekle široke razprave o idejni zasnovi dvojezičnega šolstva. Na podlagi smernic CK ZKJ z dne 31. 3. 1959, ob pomoči družbenopolitičnih organizacij in temeljiti strokovni analizi ter pripravi se je s šolskim letom 1959/60 na narodnostno mešanem območju Prekmurja začelo postopno uvajati dvojezično šolstvo.

Po dveletnih predhodnih oblikah uvajanja predmeta zemljepisa ali biologije (varianta), ki se je v madžarskih oddelkih poučeval v slovenskem jeziku, v slovenskih oddelkih pa v madžarskem jeziku, ter uvedbi madžarskega jezika v slovenskih oddelkih na predmetni stopnji od petega razreda dalje, je po temeljitih politično pedagoških pripravah takratni Zavod za prosvetno pedagoško službo v Murski Soboti začel strokovno organizacijske priprave in uvedel v jeseni 1959 prve poskusne dvojezične oddelke v prvih razredih vseh šestih osnovnih šol. V samem mestu Lendava pa je bila izdelana varianta dvojezičnega šolstva tako, da so se učenci, sedaj združeni Slovenci in Madžari v istem oddelku, najprej v prvem razredu opismenili v slovenskem jeziku, v drugem razredu pa v madžarskem jeziku. Pri vseh ostalih predmetih je od prvega razreda dalje potekal dvojezični pouk. Vzporedno z zastavitvijo dvojezičnega šolstva so pripravljali ciklostilno razmnoževana dvojezična berila, ki so jih sestavljali predvsem pedagoški svetovalci in učitelji praktiki.

Vzgojnovarstvene organizacije so se vključile v koncept dvojezičnega dela dve leti pozneje, v šolskem letu 1961/62. Šele v šolskem letu 1970/71 pa je bil osnovan začetni model dvojezičnega dela tudi v organizaciji za usposabljanje (POŠ).

Ob tem moramo ugotoviti, da je celotno dvojezično šolstvo le del — čeprav bistven — širše družbene dvojezične problematike in prav zato tako šolstvo predstavlja enoten socio-loški, družbenopolitični in pedagoško organizacijski didaktični koncept nalog.

Dvojezično šolstvo je zelo občutljiv sklop ožjih pedagoško-vzgojnih, metodično, didaktičnih, pedagoško-psiholoških in jezikovnih sestavin.

Učenci so ne glede na narodnost takoj sprejeli dvojezično vzgojnoizobraževalno delo. Pri odraslih občanih, predvsem pa pri starših, pa je dvojezični model naletel na različen odmev in do njega so zavzemali različna stališča. Na tak heterogen odmev je vplivala predvsem nacionalna pestrost. Tega modela ni bilo mogoče primerjati, saj ni bilo do tedaj nikjer kakih izkušenj z dvojezičnim šolstvom, zato se je porajala tudi bojazen pred slabo kvaliteto takega vzgojnoizobraževalnega dela. Prisotna so bila tudi ozka nacionalistična gledanja, ki so takrat temeljila na slabih izkušnjah dotedanjih ločenih slovenskih in madžarskih osnovnih šol. Zato se je bilo že takoj ob začetku uvajanja dvojezičnega modela potrebno usmeriti k čim kvalitetnejšemu vzgojnoizobraževalnemu delu, da mora taka šola dajati temeljito znanje in mora biti vzgojni oblikovalec in usmrejevalec sožitja, je bila pravilno zasnovana.

V začetku dvojezičnega šolstva so se pojavili trije bistveni problemi, to je pomanjkanje ustreznega pedagoškega kadra, učil za dodatni program in pomanjkanje dvojezičnih učbenikov.

Tako je bilo v organizaciji takratnega Zavoda za prosvetno pedagoško službo v Murski Soboti opravljeno mnogo jezikovnih tečajev za usposobitev pedagoškega kadra. V usposabljanje pedagoških delavcev se je načrtno vključilo tudi takratno učiteljišče v Murski Soboti, ki je začelo s sistematično vzgojo kadrov za dvojezično vzgojnoizobraževalno delo. Pozneje pa je skrb za usposabljanje učiteljev za dvojezično delo prevzela Pedagoška akademija v Mariboru prek madžarskega lektorata.

Dvojezično šolstvo se je v svojem pedagoškem razvoju vedno vključevalo v celoten sistem osnovnošolskega vzgojnoizobraževalnega koncepta SR Slovenije, ob tem pa obdržalo in poglobljeno razvijalo specifičnost postavljenih smotrov.

Ob tem so nastajale mnoge težave, porajale so se pomanjkljivosti.

Tako je v šolskem letu 1969/70, ko je potekalo deseto leto delovanja in razvoja modela dvojezičnega šolstva, v katerem so bili vključeni učenci šolskih okolišev na narodnostno mešanem območju ne glede na narodnost, skupina občanov iz Lendave in slavistično društvo postavilo zahtevo, da je treba preučiti dvojezično šolstvo.

Politična in strokovna preučitev je potrdila tako zastavljen koncept dvojezičnega šolstva, ob tem pa opozorila na nekatere pomanjkljivosti.

Analiza je pokazala na mnoge pozitivne, družbeno sprejemljive komponente in načela, ki so se realizirala v praksi tega šolstva. Končna ocena preučevanja je pokazala, da tega šolstva ni mogoče več odpraviti, ker bi se s tem vrnili za desetletje nazaj v prejšnje stanje in bi tako ponovno nastale nepremostljive politične in pedagoške vrzeli. Z odpravo dvojezičnega šolstva bi ostale vsekakor stare težave, pridružile pa bi se jim še nove, predvsem pa politični konflikti. Z odpravo bi se ponovno ponovili problemi, ki so zgodovinsko pogojeni in dokumentirani.

Dvojezično šolstvo je dobilo takrat polno podporo Skupščine SR Slovenije in ustavnega sodišča. Potrebno je bilo torej obdržati model dvojezičnega šolstva na tem specifičnem narodnostno mešanem območju Prekmurja, ga popraviti, izpopolniti in poudariti njegovo veliko vzgojno komponento.

Osnove sedanjega koncepta dvojezičnega šolstva

Izoblikovati je bilo treba model dvojezičnega šolstva s postavljenimi smotri in v skladu z ustavo, ki je dala poroštvo za obstoj in razvoj lastne narodnosti.

Dvojezično šolstvo je v tem primeru mogoče razvijati, ker ga za svojega sprejema družba, ki zagotavlja varstvo pravic in svoboščin narodnosti v konkretnem okolju in praksi in omogoča, da se te moralno vključijo v vsakdanje življenje. Model dvojezičnega šolstva sedaj sprejemajo za svojega učenci, starši in občani, ki v njem vidijo možnosti za novo sožitje med obema narodnostima. Sprejemajo ga tudi pedagoški delavci, ki skozi sodobno vzgojnoizobraževalno delo dosežejo, da je pouk privlačen. Zato mora biti kader v takih ustanovah strokovno usposobljen in sposoben komunicirati in opravljati vzgojnoizobraževalno delo v obeh jezikih.

Ob razreševanju občutljivega dvojezičnega šolskega sistema je treba upoštevati mnogo vidikov. Prav pri dvojezičnem šolstvu se obe narodnosti najtesneje in najkonkretneje soočata v svojem najosnovnejšem eksistenčnem interesu — to je jeziku in kulturi. Koncept dvojezičnega šolstva najbolje razrešuje problem sožitja narodnosti z večinskim narodom, ko smelo in dosledno odstranjuje iz vsakdanjega življenja prav problem nasprotij med narodnostjo in večinskim narodom.

Ob takem konceptu dvojezičnega šolstva je postala pripadnost k eni ali drugi narodnosti pedagoško nepomembna, saj se otroci na narodnostno mešanem območju že v najbolj rani mladosti soočajo z obema jezikoma ter v vzgojnovarstvenih organizacijah vzljubijo oba jezika, ob tem pa se vzgajajo v duhu sožitja s svojimi vrstniki v vzgojnovarstvenih organizacijah in osnovnih šolah. Vsi otroci na narodnostno mešanem območju pred vstopom v osnovno šolo obiskujejo dve leti dvojezično vzgojnovarstveno organizacijo. Tako zastavljen koncept sožitja, strpnosti in enakopravnega počutja pripomore, da se zgubi nestrpnost do druge narodnosti in preide v tak odnos, ki temelji na normalnih in socialističnih človeških kvalitetah ter širših odnosih med ljudmi. Poslanstvo sožitja so dvojezične vzgojnoizobraževalne organizacije prenesle v šolske okoliše.

Zato je prav sožitje in enakopravnost učencev in pedagoških delavcev ne glede na narodnostno pripadnost dragoceno spoznanje in temeljno izhodišče. Za mladega človeka, ki ga dvojezična šola oblikuje za življenje, je to spoznanje velika vrednota. Otrok v dvojezičnih vzgojnoizobraževalnih organizacijah ne glede na narodnostno pripadnost ob spoznavanju svojega materinega jezika, kulture in nacionalne zgodovine spoznava tudi jezik, kulturo in zgodovino drugega naroda. Tudi zaradi tega iz vsakdanjega življenja zginjajo nasprotja med narodnostjo in večinskim narodom. Na takih temeljih je grajeno dvojezično šolstvo, za katero niso bistvene številke — koliko je slovenskih in koliko madžarskih otrok — ampak po zastavljenem konceptu dvojezičnega vzgojnoizobraževalnega dela usposablja za življenje sožitja.

Dvojezično šolstvo mlade ljudi vzgaja in izobražuje ter ustvarja razmere, v katerih ni bistveno, ali kdo govori jezik narodnosti ali jezik večinskega naroda. Vsak lahko govori svoj jezik, pa se vsi dobro razumejo med seboj.

(Dalje v prihodnji številki)

Dvojezična slovensko-madžarska osnovna šola „Drago Lugarič" v Lendavi

Izdajatelj, založnik in lastnik: Zveza slovenskih organizacij na Koroškem; glavni urednik: Rado Janežič; odgovorni urednik: Andrej Kokot; uredništvo in uprava: 9021 Celovec/Klagenfurt, Gasometergasse 10, telefon 32 5 50 - Tiska: Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec - Borovlje.

AVSTRIJA 1

PETEK, 5. 10.: 9.00 Živali v cirkusu — 9.30 Ruščina — 10.00 Razstava „7000 let iranske umetnosti" — 10.30 Seniorski klub — 11.00 Kraljica Lujza — 17.30 Slike naše Zemlje — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Votline, svet brez sonca — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Nepojasnjene kriminalne zadeve — 21.25 Na koncu izobilja — 22.10 Šport — 22.20 Kraljevi pirat — 23.55 Poročila.

SOBOTA, 6. 10.: 15.25 La Habanera — 17.00 Pinocchio — 17.25 Otroško gledališče — 18.00 Mupetts-show — 18.25 Dober večer v soboto želi Heinz Conrads — 19.00 Slike iz Avstrije in Južne Tirolske — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Priča ste — 21.55 Šport — 22.20 Med dvema ognjema — 23.45 Poročila.

NEDELJA, 7. 10.: 15.10 Strah agentov — 16.55 Deželnozborske volitve na Koroškem in Zgornjem Avstrijskem — 17.05 Peter in morska vila — 17.25 Čarobni svinčnik — 17.30 Čebelica Maja — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Senorski klub — 18.30 Avstrijska ljudska glasba — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki — 19.55 Šport — 20.15 Stiskač — 22.00 Sodobno premišljevanje.

PONEDELJEK, 8. 10.: 9.30 Dežela in ljudje — 10.00 Velika iluzija — 10.30 Med dvema ognjema — 17.25 Fotografija — 17.30 Lassie — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Do konca sveta — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki — 20.00 Šport — 21.00 Serpico — 21.45 Poročila.

TOREK, 9. 10.: 9.30 Angleščina — 10.00 Optično steklo — 10.30 La Habanera — 17.25 Oddaja z miško — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Charley Chase — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki — 20.00 Koroška deželna galerija — 20.15 Kaj sem? — 21.10 Bolnik narava — 21.55 Doktor in ljube živali — 22.45 Poročila.

SREDA, 10. 10.: 9.00 Oddaja z miško — 9.30 Italijanščina — 10.00 Montafon — 10.30 Strah agentov — 17.00 Lutkovna igra — 17.25 Rdeči avtobus — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Civilna neposlušnost — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki — 20.00 Pomlad, eno poletje dolga — 21.40 Poročila.

ČETRTEK, 11. 10.: 9.30 Francoščina — 10.00 Obraz stoletij — 10.30 Ljubezenske igre — 17.25 Pan Tau — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Kuharska omizje — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki — 20.00 Othello — 22.30 Poročila.

AVSTRIJA 2

PETEK, 5. 10.: 18.00 Orientacija — 18.30 Ženske morajo biti dvakrat rojene — 19.30 Vas v Manchi — 20.15 Novo v znanosti — 21.25 Dobre in poštene zasluge — 22.20 Čas v sliki — 22.55 Claudia Cardinale.

SOBOTA, 6. 10.: 18.00 Theo Lingen predstavlja Stana Laurela in Oliverja Hardyja — 19.00 Karelček na strehi — 19.30 The Munsters — 19.55 Galerija — 20.15 Pogovor v hiši Stein o odsotnem Goetheju — 21.55 Fatty live — 23.10 Rock palast-festival.

NEDELJA, 7. 10.: 16.30 Ljudsko petje — 16.55 Deželnozborske volitve na Koroškem in Zgorjem Avstrijskem — 17.05 Dežela in ljudje — 17.30 Kultura v Avstriji — 18.00 Odločitev na Koroškem in Zgornjem Avstrijskem — 19.00 Dober dan, Nellie — 20.15 Čarovniki so med nami — 21.30 Čas v sliki — 22.00 Navada.

PONEDELJEK, 8. 10.: 18.00 Angleščina — 18.30 Skrivnosti morja — 19.30 Orientacija — 20.00 Doktor in ljube živali — 20.50 Kulturni obzornik — 21.45 Čas v sliki — 22.15 Ljubčki in drugi tujci.

TOREK, 9. 10.: 16.45 Iz parlamenta — 18.00 Italijanščina — 18.30 Aktualno znanje — 19.30 Raji za živali — 20.00 Ljubezenske igre — 21.25 Čas v sliki — 22.05 Klub 2.

SREDA, 10. 10.: 16.45 Iz parlamenta — 18.00 Francoščina — 18.30 Pregled — 19.00 Šolski poskusi in reforma — 19.30 The Munsters — 20.00 Teleobjektiv — 20.45 Z dežnikom, očarljivostjo in melono — 21.30 Čas v sliki — 22.10 Za prijatelja filma.

ČETRTEK, 11. 10.: 18.00 Ruščina — 18.30 Brez nagobčnika — 19.30 Raji za živali — 20.00 Fotomodel — 21.35 Čas v sliki — 22.10 Klub 2.

JUGOSLAVIJA

PETEK, 5. 10.: 8.55 V šoli — 17.20 Obzornik — 17.30 Radost Evrope — 18.45 Človekovo telo — 19.15 Risanka — 19.30 Dnevnik — 20.00 Koncert ob začetku TV festivala neuvrščenih dežel — 21.05 Serijski film — 21.55 Dnevnik — 22.10 Jazz na ekranu.

SOBOTA, 6. 10.: 8.00 Poročila — 8.05 Ljudje in zemlja — 9.05 Potepuh in nočna lučka — 9.20 Mala čebelica — 9.35 Vrtec na obisku — 9.50 Tehtnica za natančno tehtanje — 10.20 Pisani svet — 11.20 A. Tolstoj: Trnova pot — 14.20 Poročila — 14.25 Nogomet — 17.10 Naš kraj — 17.20 Korzirjo jagode, mladinski film — 18.50 Muppet show — 19.15 Risanka — 19.30 Dnevnik — 20.00 L. N. Tolstoj: Ana Karenina — 20.55 Kako se oblačimo — 21.00 Žeht-

(Nadaljevanje na 8. strani)

Le resnična enakopravnost . . .

(Nadaljevanje s 1. strani)

da je ena od oblik protislovenske gonje tudi teza, da je obseg narodnostnih pravic odvisen od številčne in relativne moči manjšine. Tudi v Italiji so se nazadnjaške sile — pri tem prednjačijo fašisti in tržaški avtonomisti — torej zatekle v zloglasno „preštevanje", očitno po zgledu Avstrije. Zato bodo Slovenci v Italiji zaostrili boj za tak zaščitni zakon, ki bo zagotovil vsaj minimalne narodnostne pravice, tako da bodo vplivali na stranke in druge organizacije, da bodo ostale dosledne svojim demokratičnim stališčem, in se povezovali z njimi, poleg tega pa bodo okrepili dejavnost slovenskih organizacij in z borbenimi akcijami in novim pobudami še bolj razgibali narodnostno življenje.

Dr. Franci Zwitter je v svojem posegu izrazil prepričanje, da bi srečanja narodnosti morala postati instrument v njihovem boju, ne samo medsebojna informacija. V ta namen so tudi sklenili medsebojno koordinacijo med srečanji. (Poročilo predsednika ZSO objavljamo na posebnem mestu — op. ured.)

Irena Kovač je prebrala poročilo Zveze Madžarov v SR Hrvatski, iz katerega je izhajalo, da pri njih velik poudarek dajejo šolanju in izobraževanju, kar se izraža tudi v izdajanju množice učbenikov za madžarski jezik. Prav tako je Ferenc Hajoš iz Lendave predstavil dvojezično šolstvo v Prekmurju kot model, saj uresničuje osnovno načelo zaščite manjšin — obojestransko dvojezičnost, tako da ne razumejo samo Madžari večinskega — slovenskega jezika, kar je nekje samoumevno, temveč tudi Slovenci madžarskega — manjšinskega.

Ištvan Madlo kot predstavnik komisije za narodnosti Železne županije, kjer živi slovenska manjšina, je predstavil prizadevanja madžarske države, da bi stvari, ki še niso vse take, kot bi morale biti, premaknili na bolje.

V razpravi so se predstavniki posameznih narodnosti dotaknili mnogih perečih vprašanj narodnostnih skupnosti, v središču teh pa je brez dvoma bilo vprašanje šolstva in šolske vzgoje, saj je prav tu jedro vprašanja, ali se bo narodnostna skupnost v okviru večinskega naroda uspela razvijati in ohranjati svoj jezik in svojo kulturo, ali pa ji bodo šolska ureditev in družbena razmerja, ki jo pogojujejo, načela njeno substanco in s postopno asimilacijo ogrozila njen obstoj.

Kot drugo poglavitno misel, poleg uvodoma navedene, bi torej lahko povzeli ugotovitev, da dvojezičnost brez obojestranske dvojezičnosti ni prava dvojezičnost, je pač le enostranska in kot taka dolgoročno ne more zagotoviti enakopravnega razvoja narodnostne skupnosti in njene vsestranske udeležbe v življenju na vseh področjih družbenega razvoja. Kajti če jezik v javnosti ni priznan kot enakopraven jezik, če se torej ne pojavlja v uradih, v upravnih organih, v sredstvih javnega obveščanja in v prvi vrsti seveda v izobraževalnem sistemu, potem je na dolgi rok obsojen na zaton. Prav v zagotovitev takih pogojev pa gredo tudi prizadevanja pri manjšinski zaščiti v Sloveniji in Hrvatski, pa čeprav je tu in tam čutiti tudi še posamezne pomanjkljivosti.

Gostitelji so za goste organizirali bogat kulturni program. V koprskem gledališču je v petek zvečer v čast delegacij bila kulturna prireditev, kjer so sodelovali zbori italijanske skupnosti iz Pule, Umaga, Pirana, Izole in Kopra. Predvsem pri mladinskem zboru iz Izole se je pokazalo, koliko boljši pogoji za delovanje manjšine so v Sloveniji. Tako šolane in precizne glasove ima na Koroškem redko kak mladinski zbor. V soboto popoldne so se delegacije v Izoli srečale s predstavniki italijanske narodnostne skupnosti obalnega območja, kjer je bila prilika za seznanitev s konkretnimi problemi in težavami, s katerimi se srečujejo Italijani na Slovenski obali.

Posebne sprejeme za delegacije so priredili tudi predsednik skupščine občine Koper Mario Abram, predsednik Republiške konference SZDL Slovenije Mitja Ribičič (njegove besede objavljamo na posebnem mestu — ured.) in predsednik skupščine obalnih skupnosti Alojz Ceglar. Tudi ta pozornost, ki ga je srečanje bilo deležno s strani uradnih in najvišjih mest, priča o tem, da manjšine v Sloveniji uživajo precej večjo pozornost kot npr. v Italiji ali Avstriji.

Pripadniki italijanske narodnosti so pripravili bogat kulturnoumetniški spored

Z A H V A L A

Vsem, ki so se v tako lepem številu udeležili pogreba našega očeta in starega očeta

Pavla Sime

iz Škofič

se iskreno zahvaljujemo.

Posebna zahvala velja č. g. župniku Nadragu za pogrebni obred, pevcem SPD „Edinost", ki so rajnemu zapeli v slovo; Bokaličevi družini v oskrbnem domu na Bistrici pri Šentjakobu za vestno oskrbo in ne nazadnje prisrčna zahvala za vence in rože ter vsem, ki so darovali za svete maše in za cerkev.

KRISTI Z DRUŽINO

RADIO — TELEVIZIJA

(Nadaljevanje s 7. strani)

nik — 21.30 Hallo Dolly, ameriški film — 23.35 Informativna oddaja.

NEDELJA, 7. 10.: 8.00 Poročila — 8.05 Za nedeljsko dobro jutro — 8.30 Kažipot — 8.50 F. Žižek: Ipavci — 11.05 Deklica in deček — 11.55 Mozaik — 12.00 Kmetijska oddaja — 13.00 Poročila — 19.20 Cikcak — 19.30 Dnevnik — 20.00 Veter in hrast — 20.55 Strategija razvoja — 21.40 Dnevnik — 22.05 Zabavno glasbena oddaja — 22.20 Športni pregled.

PONEDELJEK, 8. 10.: 8.55 TV v šoli — 17.20 Poročila — 17.25 Za soncem, glasbena oddaja — 17.40 Botanik — 18.05 Spomin na Pupina — 18.35 Obzornik — 18.45 Mladi za mlade — 19.20 Cikcak — 19.30 Dnevnik — 20.00 B. Brecht: Smrt in vstajenje Wilhelma Hausmanna, vzhodnonemška drama — 21.15 Kulturne diagonale — 21.55 Mozaik kratkega filma — 2.15 Dnevnik.

TOREK, 9. 10.: 9.15 TV v šoli — 15.30 OF država v državi — 17.30 Poročila — 17.35 Prazniční dnevi slovenske folklore — 18.05 Palčki nimajo pojma — 18.35 Obzornik — 18.45 Oddaja za madžarsko narodnostno skupnost — 19.20 Cikcak — 19.30 Dnevnik — 20.00 Črna vzmet, dokumentarna oddaja — 20.55 H. Sienkiewicz: Rodbina Polanieckih — 22.10 Dnevnik — 22.25 Glasba starega Jadrana.

SREDA, 10. 10.: 9.30 TV v šoli — 17.35 Poročila — 17.40 Potepuh in nočna lučka — 17.55 Potovanje v deželo lutk — 18.15 Ne prezrite — 18.30 Obzornik — 18.40 Glasbena mladina na delu — 19.20 Cikcak — 19.30 Dnevnik — 20.00 Film tedna — 21.50 Dnevnik — 22.05 Nogomet Španija : Jugoslavija.

ČETRTEK, 11. 10.: 9.10 TV v šoli — 16.55 Poročila — 17.00 Jakec in čudežna svetilka — 17.15 Duh na koncu sveta — 18.05 Varčevanje z gorivom — 18.35 Obzornik — 18.45 Tehtnica za natančno tehtanje — 19.20 Cikcak — 19.30 Dnevnik — 20.00 Oči kritike — 20.45 Evropski operni pevci — 21.30 Dnevnik — 21.45 Rock koncert.

RADIO LJUBLJANA

PETEK, 4. 10.: 4.30 Dobro jutro — 5.20 Rekreacija — 5.30 Jutranja kronika — 6.50 Dobro jutro, otroci! — 8.00 Poročila — 8.08 Z glasbo v dober dan — 8.30 Glasbena pravljica — 8.39 Naši umetniki mladim poslušalcem — 9.05 Z radiom na poti — 9.40 Turistični napotki — 12.00 Na današnji dan — 12.10 Z orkestri in solisti — 12.30 Kmetijski nasveti — 12.40 Pihalne godbe — 13.00 Iz naših krajev — 13.50 Človek in zdravje — 14.00 Poročila — 14.25 Voščila — 15.00 Dogodki in odmevi — 15.30 Napotki za turiste — 15.35 Zabavna glasba — 18.00 Od arije do arije — 18.30 S knjižnega trga — 19.35 Lahko noč, otroci! — 19.45 Minute z ansamblom Vilija Petriča — 20.00 Uganite, pa vam zaigramo — 21.05 Oddaja o morju in pomorščakih — 22.00 Poročila — 22.30 Besede in zvoki iz logov domačih — 23.10 Prostor za reprize — 24.00 Poročila.

SOBOTA, 6. 10.: 4.30 Dobro jutro — 5.30 Jutranja kronika — 6.20 Rekreacija — 6.50 Dobro jutro, otroci! — 8.00 Poročila — 8.08 Pionirski tednik — 9.05 Z radiom na poti — 9.45 Turistični napotki — 10.05 Sobotna matineja — 11.05 Zapojmo pesem — 11.20 Po republikah in pokrajinah — 11.40 Zapojte z nami — 12.00 Na današnji dan — 12.10 Godala v ritmu — 12.30 Kmetijski nasveti — 12.40 Veseli domači napevi — 13.00 Iz naših krajev — 14.00 Poročila — 14.05 Kulturna panorama — 15.00 Dogodki in odmevi — 15.30 Zabavna glasba — 17.00 Zunanjepolitični magazin — 18.00 Popoldansko glasbeno potovanje — 18.30 Mladi mladim — 19.00 Radijski dnevnik — 19.35 Lahko noč, otroci! — 19.45 Minute z Dobrimi znanci — 20.00 Sobotni zabavni večer — 21.30 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Lirični utrinki — 23.10 Portreti jugoslovanskih ustvarjalcev in poustvarjalcev zabavne glasbe — 24.00 Poročila.

NEDELJA, 7. 10.: 4.30 Dobro jutro — 6.15 Danes je nedelja — 7.00 Jutranja kronika — 8.00 Poročila — 8.07 Radijska igra za otroke — 8.47 Skladbe za mladino — 9.05 Še pomnite, tovariši — 10.00 Poročila — 10.05 Panorama lahke glasbe — 11.00 Pogovor s poslušalci — 11.10 Voščila — 12.00 Na današnji dan — 13.20 Za kmetijske proizvajalce — 13.50 Pihalne godbe — 14.05 Humoreska tedna — 14.25 S popevkami po Jugoslaviji — 15.00 Poročila — 15.10 Listi iz notesa — 15.30 Nedeljska reportaža — 15.55 Pri nas doma — 16.20 Gremo v kino — 17.00 Poročila — 17.05 Popularne operne melodije — 17.50 Zabavna radijska igra — 18.37 Godala v ritmu — 19.00 Večerni radijski dnevnik — 19.35 Lahko noč, otroci! — 19.45 Glasbene razglednice — 20.00 V nedeljo zvečer — 22.00 Poročila — 22.20 Glasbena tribuna mladih — 23.10 Mozaik melodij in plesnih ritmov — 24.00 Poročila.

PONEDELJEK, 8. 10.: 4.30 Dobro jutro — 5.30 Jutranja kronika — 7.20 Rekreacija — 8.00 Poročila — 8.08 Z glasbo v dober dan — 8.25 Ringaraja — 8.40 Pesmica za mlade — 9.05 Z radiom na poti — 9.45 Turistični napotki — 11.00 Poročila — 12.00 Na današnji dan — 12.10 Veliki revijski orkestri — 12.30 Kmetijski nasveti — 12.40 Pihalne godbe na koncertnem odru — 14.00 Poročila — 14.05 Pojo amaterski zbori — 14.25 Voščila — 15.00 Dogodki in odmevi — 15.30 Zabavna glasba — 16.00 Vrtiljak — 18.00 Naša igasbena izročila — 18.25 Zvočni signali — 19.00 Večerni radijski dnevnik — 19.35 Lahko noč, otroci! — 19.45 Minute z ansamblom Borisa Franka — 20.00 Kulturni globus — 20.10 Iz naše diskoteke — 21.05 Glasba velikanov — 22.00 Poročila. — 22.20 Popevke iz jugoslovanskih studiev — 23.10 Za ljubitelje jazza — 24.00 Poročila.

SLOVENSKE ODDAJE RADIA CELOVEC

PETEK, 5. 10.: 14.10 Domača imena v Podne — Veselo naokrog.

SOBOTA, 6. 10.: 9.45 Od pesmi do pesmi, od srca do srca.

NEDELJA, 7. 10.: 7.05 Duhovni nagovor — Naj pesmica naša darilo vam bo.

PONEDELJEK, 8. 10.: 14.10 Dnevnik — Nekoroški zbori.

TOREK, 9. 10.: 9.30 Pisani svet — 14.10 Šport — Zanimalo vas bo.

SREDA, 10. 10.: 14.10 Dnevnik — Komorna glasba — Koroški kulturni pregled.

ČETRTEK, 11. 10.: 14.10 Dnevnik — „Kdo je za koga?"

I Š Č E M O moč za knjigarno v Celovcu. Pogoji: znanje obeh deželnih jezikov ter obvladkanje strojepisja in vsaj navdnega knjigovodstva. Plača po dogovoru. Nastop službe takoj.

Ponudbe s kratkim življenjepisom in šolskimi spričevali na uredništvo našega lista.

ŠPORTNI VESTNIK

SAK - Vetrinj 1:1 (1:1)

Kot že v prejšnjih tekmah je SAK tudi v nedeljo privabil veliko množico gledalcev, tokrat na Košatovem igrišču. Nasprotnik je bil ekipa iz Vetrinja, ki je zavzemala po sedmem kolu spodnje lige le predzadnje mesto v tabeli.

Že kar od začetka je naše moštvo prevzelo iniciativo, a mu dolgo časa ni uspelo zabiti žogo v nasprotnikovo mrežo, čeprav so bile šanse dane. Vzrok temu pa je bil v glavnem ta, da so bili naši napadlaci pred golom nekoncentrirani in tako dali nasprotniku vedno možnost, da je, četudi nekajkrat v zadnjem hipu, odbil žogo. V odločilnih momentih pa se je tudi Pankraz izkazal kot zelo slab sodnik (med drugim ni vedel, kaj pomeni v nogometu prednost) in tako uničil lepe priložnosti naših napadalcev.

V 37. minuti pa je bilo končno tako daleč in po kratki zmešnjavi v kazenskem prostoru je Golec porinil žogo v mrežo. A veselje navijačev SAK ni trajalo dolgo, kajti v 44. minuti je nasprotniku po hitrem konterju, ter nesporazumu Woschitza in Lampichlerja, uspelo izenačiti. Kratko pred tem pa je sodnik Pankraz iz nerazumljivih razlogov anuliral naš gol.

V drugem polčasu je bil pritisk našega moštva še večji in nasprotniku je le nekajkrat uspelo priti iz svojega kazenskega prostora. Dobri golman predvsem pa nasprotnikova sreča nista dopustila gola v prid naših. Trikrat je rešila prečka, ter streli Velika, Hobla, Polanška, ki se je drugi polčas spet zbudil, in Zablatnika, so večkrat šli samo za las mimo gola. Razveseljivo je bilo gledati, kako je Velik v teku igre vedno bolj našel nazaj k svoji stari formi. Zares škoda, da je moral v 60. minuti po ataki golmana, poškodovan zapustiti igrišče. Le obramba takrat ni bila docela zanesljiva ter dala nasprotniku večkrat lepe priložnosti za zadetek.

Situacijo, ki bi vodila do enajstmetrovke v prid naših, pa je sodnik kratkomalo spregledal.

SAK POD 23 — VETRINJ POD 23 2:2 (1:1)

V predtekmi sta se pomerili mlajši moštvi SAK-a ter Vetrinja. Pri SAK je tokrat manjkal standardni vratar Male, (bil je zaprt zaradi prekrška v Žrelcu, ko je bil izključen iz tekme) ter obrambni igralec Benetik. Pesimistično so šli igralci v to tekmo, kajti prvič: nadomestiti so morali dva standardna igralca, drugo pa, da je Vetrinj do tedaj vodil na lestvici v Pod 23. Toda borba mladih igralcev se je izplačala in tako so vzeli Vetrinjčanom eno točko.

Gole za SAK sta dala: Rozman ter Rogl.

DVOJEZIČNI UČITELJI, POZOR!

Nogometna tekma Rož — Podjuna bo v torek 9. oktobra 1979 ob 15. uri v Šentjakobu v Rožu.

Prisrčno vabljeni!

Vabimo Vas na prvenstveno nogometno tekmo

ŽVABEK — WAISENBERG

ki bo v nedeljo, dne 7. oktobra 1979 ob 14.30 uri na nogometnem igrišču v Žvabeku.

Prijatelji nogometa prisrčno vabljeni!

Nogomet

S L O V E N S K I A T L E T S K I K L U B

vabi na prvenstveno tekmo

SAK - ASK

ki bo v nedeljo, dne 7. oktobra 1979 ob 10. uri na ASK igrišču v Celovcu (v bližini slovenske gimnazije).

Navijači prisrčno vabljeni!